

Nørre Vosborg

Nørre Vosborg

© Realea A/S 2008, 2. udg., 1. oplag

Tekst og redaktion: Realea A/S og journalist Jette Friis O'Bróin

Layout: Realea A/S og OAB-Tryk a/s

ISBN: 978-87-92230-10-2

Bogen er sat og trykt af OAB-Tryk a/s, Odense

Foto:

Henrik Vinther Krogh: Side 9, 13, 15, 17, 19 øv., 23, 27, 33, 35,
47, 51 øv. th., 57, 61 øv. th., 63 øv., 65 n., 69 tv., 69 th. m., 69 th. n.,
71, 73, 75, 77 øv., 79 tv., 83, 85 tv., 87, 89, 91 n., 91 øv. th., 93 tv.,
94 n., 94 øv. tv., 94 øv. th., 97, 99 øv. th., 99., 101 tv., 103

Øvrige fotos og illustrationer: Realea, Arkitema og
Erik Einar Holms tegnestue

Omslag: Nørre Vosborgs borganlæg, Voldgraven. Foto: Realea

Nørre Vosborg

Af Jette Friis O'Bróin

Udgivet af Realea

Forord

Herregården Nørre Vosborg ligger uden for den lille by Vemb i Vestjylland ca. 30 kilometer fra Holstebro og omkranses af et enestående kyst-, natur- og kulturlandskab. Det er et af de få og mest velbevarede anlæg, der er tilbage i de vestjyske fjordlandskaber med en historie, der kan dateres tilbage til 1200-tallet.

De ældste skriftlige kilder går tilbage til 1299, hvor kong Erik Menved afstod kronens andel på en ottendedel i Vosborg til ærkebiskop Jens Grand. Senere sad Niels Bugges arvinger af slægten Podebusk på borgen, som efter en større stormflod i 1500-tallet blev flyttet fra engene ved Storåens gamle munding i Nissum Fjord op på kanten af det dyrkede land.

I de følgende århundreder blev gården ejet af personer fra forskellige adelslægter. I 1786 kom gården i Peder Tangs besiddelse, der forestod de seneste markante tilføjelser på anlægget. Seneste private ejer var Henrik Haubroe, der overtog herregården i 1967 fra sin kones slægt.

Den 1. maj 2004 overtog Realea A/S herregårdsanlægget. Det skete som kulminationen på flere års intenst samarbejde med bl.a. Realania, Ringkøbing Amt og Ulfborg-Vemb Kommune om at skabe fundamentet for et kulturelt flagskib, der kunne styrke og profilere den vestlige egn af Danmark.

Visionen for genopretningen af herregården var at udvikle det historisk værdifulde kulturmiljø til en kulturel og erhvervsmæssig dynamo for Midt- og Vestjylland og at skabe et regionalt fyrtårn for både kultur- og erhvervslivet. Realea har siden stået i spidsen for en gennemgribende restaurering og nyindretning af det komplekse anlæg.

Det bestående bygningssæt, der består af flere bygninger opført i perioden 1542 til 1951, bar ved Realea's overtagelse præg af at have stået til salg længe og havde udtjent sit oprindelige formål. Men samtidig indeholdt anlægget også 700 års historie med tidens slid, ændringer og tilføjelser. Den store opgave i restaureringen

har derfor været at bevare det unikke, levende herregårdsmiljø og stedets nærmest eventyrlige atmosfære, samtidig med at herregårdens mange kvadratmeter skulle nyindrettes til sin nye funktion som kultur- og oplevelsescenter med hoteldrift og conferencefaciliteter. Det er sikret løst ved at koncentrere restaureringsindsatsen på gårdens borganlæg, mens nyindretningen primært er sket i de tidligere avlsgårdsbygninger.

Borgens bygninger er i det væsentlige bevaret i deres eksisterende funktioner, herunder det åbne "Herregårdshjem" og restaurant. Restaureringen har bl.a. omfattet fundering, nye tage, tagkonstruktionerne, klimaskærm, vinduer, indvendige overflader, historiske tapeter og dekorationer.

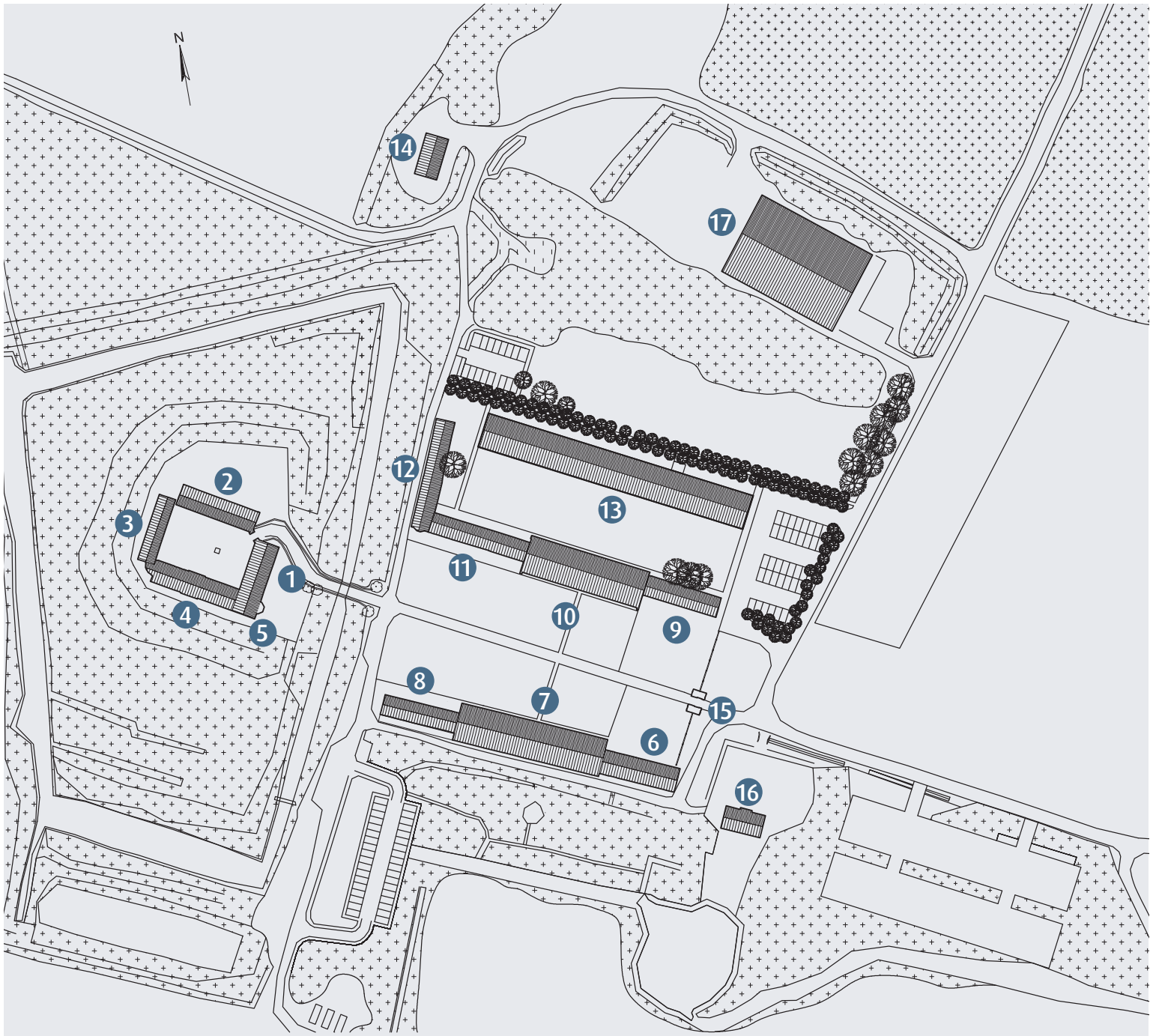
Avlsgården står i dag i det ydre som i fordums tid, men inden for er der sket store forandringer: Der er etableret en multisal samt to store møde-, conference- og koncertsale i de to eksisterende ladebygninger. De øvrige driftsbygning

er blevet indrettet med køkken, mødelokaler, reception og værelser. Herudover er der tilbygget en helt ny værelsesfløj til at understøtte den kommende hotel- og kursusdrift på stedet.

Driftsfonden Nr. Vosborg, der er stiftet af lokale kræfter, skal fremover stå for driften af de restaurerede bygninger og sikre herregården for offentligheden i form af et kultur- og oplevelsescenter.

Med denne bog vil Realea gerne præsentere resultatet af den fire år lange og gennemgribende restaurerings- og nyindretningsproces. Forløbet har involveret mange hundrede håndværkere, rådgivere og eksperter fra hele landet. Der skal derfor lyde en stor tak til alle, der var med til at sikre den umistelige herregård for eftertiden. Ikke mindst en stor tak til Jette Friis O'Bróin, der gjorde denne udgivelse mulig.

Realea
April 2008

Herregårdens bygninger

Borgen

- 1 Gyldenstjernehuset
- 2 Ide Lange Huset
- 3 De Linde Huset
- 4 Tang Huset
- 5 Karnapstuen

Ladegårdsanlæg mod syd

- 6 Tidl. svinestald,
nu køkken
- 7 Sydladen, nu multisal
- 8 Tidl. kalvestald,
nu konferencelokale
og hotelværelser

Ladegårdsanlæg mod nord

- 9 Tidl. studestald,
nu hotelreception
- 10 Nordladen,
nu udstillingslokaler /
festlokaler
- 11 Tidl. hestestald,
nu hotelværelser
- 12 Forvalterboligen,
nu hotelværelser

Øvrige bygninger

- 13 Den nye hotelfløj
- 14 Enghuset
- 15 Porttårnet
- 16 Vosborglille
- 17 Ladebygning

Nørre Vosborg i dag

Nørre Vosborg i dag

Klimaet er voldsomt ved den jyske Vestkyst, og blæsten går ofte gennem marv og ben. De rå bølger fra Vesterhavet fornemmes, når man drejer fra landevejen ved Vemb udenfor Holstebro og ned ad den lange grusvej, som fører over banen og op til et af Danmarks ældste borganlæg.

Midt i den barske natur står Nørre Vosborg pludselig dér, som i et eventyr, i det dejligste landskab med smukke bygninger, flotte gård- rum og et haveanlæg, som sætter fantasien i spil.

Hvis man lukker øjnene, kan man næsten høre bønderne arbejde på den store gårdsplads mellem laderne med deres redskaber og deres dyr. Det er lige før, man kan lugte møddingen ved det lille romantiske porttårn, der tager imod én foran det store herregårdsanlæg. Herfra

er der kig over et voluminøst ladegårdsanlæg op mod den lysende hvide herregård. Og man mærker med det samme, at Nørre Vosborg har to liv; livet, der udfolder sig i laderne, i marken og blandt dyrene, og det herskabelige liv på den anden side af voldgraven bag de tykke mure på selve borgen og i borggården, hvor der altid er læ uanset vind og vejr.

Generation efter generation har gennem 700 år arbejdet og levet på Nørre Vosborg, der er beliggende ved Danmarks største fredede landskabsformationer nær ved Storåens udløb i Nissum Fjord og kun få kilometer fra Vesterhavet.

Her er kæmpet mod fjender, både de som kom med sværd og ville slås, og mod vejret, havet og den magre jord.

Men Nørre Vosborg har også altid været et væsentligt kraftcenter for egnen og samlet folk fra nær og fjern.

Livet har været hårdt her, ingen tvivl om det, men spændende herrefolk og store personligheder har sat deres præg på bygningerne, aktiviteterne og det omkringliggende samfund. Det fornemmer man tydeligt, mens man nærmer sig det imponerende anlæg.

De første sten blev lagt til borgen for mange hundrede år siden, og i 2008 blev de sidste sten igen lagt på plads efter en gennemgribende restaurering og nyindretning, der har givet nyt liv til den gamle herregård og sikret, at den igen kan fungere som et kulturelt og erhvervs- mæssigt kraftcenter.

“ Når man kommer til Nørre Vosborg, oplever man straks det helt fantastiske vestjyske landskab med de store vidder, og man mærker tydeligt historiens vingesus, når man bevæger sig rundt i de historiske bygninger.

Svend Erik Jørgensen
Forpagter af hotel, restaurant og konferencefaciliteter

Når man går gennem den buede port i det lille porttårn, åbner der sig en imponerende optakt til borgen. Store græsplæner med en brobelagt vej i midten deler de store ladebygninger i to og fører én videre op mod selve borganlægget med voldgrav, volde, en buet bro og op til selve borgens bygninger.

Nye tider – nye funktioner

Forandringer og tilføjelser er en del af Nørre Vosborgs historie. Herremænd med forskellige ambitioner og drømme har i hundredvis af år bygget op, revet ned og ændret på herregården – alt efter behov for nye fysiske rammer til driften, nye slægters indtog, tidens mode og almindelig nedslidning.

Et omsiggribende forfald har imidlertid længe krævet en strategi for bevarelse og udvikling af den fredede herregård. Flere af de tidligere ejere måtte opgive kampen for at restaurere den.

Den 1. maj 2004 overtog ejendomsselskabet Realea A/S herregårdsanlægget Nørre Vosborg. Det skete som kulminationen på flere års intenst samarbejde med bl.a. Realdania, Ringkøbing Amt og Ulfborg-Vemb Kommune om at skabe

fundamentet for et kulturelt flagskib, der skal styrke og profilere den vestlige egn af Danmark.

Visionen for genopretningen af herregården har været at udvikle det historisk værdifulde kulturmiljø til en kulturel og erhvervsmæssig

dynamo for Midt- og Vestjylland og at skabe et regionalt fyrtårn for kulturlivet og erhvervslivet. Realea har siden stået i spidsen for en gennemgribende restaurering og nyindretning af det komplekse anlægs mange historiske etagemeter. Nørre Vosborgs jorde drives fortsat som land- og skovbrug ved bortforpagtning og bidrager til ejendommens fremtidige bæredygtige drift.

I dag er Nørre Vosborg blevet omdannet fra en henfalden herregård til et nutidigt kultur- og konferencecenter med tilbygning af en moderne hotelfløj, som på passende vis bringer den gamle avlsgård ind i nye funktioner i det 21. århundrede.

Nørre Vosborgs bygninger

Der er en særlig sjæl og stemning på Nørre Vosborg. Det er svært at forklare, men historiens vingesus mærkes tydeligt, og en forunderlig ydmyghed overmander én, når man kigger sig omkring. En følelse af ro og fred forplanter sig i kroppen i de smukke omgivelser – nærmest som om tiden står stille.

Der er højt til loftet og plads til store tanker på herregården. Og sådan har det vist altid været.

“ Der hvilede en ganske særlig stemning over Nørre Vosborg, inden restaureringen gik i gang, og den gjorde fra første færd et stærkt indtryk på mig. Men bygningerne var i en elendig forfatning, og med Realea's køb af herregården var vi nok mange, der drog et lettelsens suk.

Helle Henningsen
Middelalderarkæolog, fhv. museumsleder

Borgen og avlsgården.

Nørre Vosborg består af 16 bygninger, der groft sagt kan deles i to. Den ene del er avlsgården med lader og længer, og den anden del af herregårdsanlægget er selve borgen med fire bygninger i forskellige stilarter, Vosborglille og porttårnet. Her har herremanden og hans familie levet og festet.

Den første bygning, øjet møder på Nørre Vosborg, er Vosborglille, et lille eventyrslot, som blev opført i 1853 af Andreas Ewald Meinert Tang til hans ældste bror, der var en lokal præst.

Vosborglille er opført i en nygotisk borgstil og har gennem årene haft mange funktioner. Udover at have fungeret som bolig for flere af de tidligere ejere, har det også dannet rammen om et børnehjem og er nu indrettet til hotelværelser.

Haven bag Vosborglille er en smuk og fredfyldt lille plet, hvorfra det er muligt at spadsere på den såkaldte sølvbryllupssti på skovstrækningen bag Sydladen over voldgraven og op til haven ved borgen.

Den næste bygning på vej mod selve borganlægget er et lille romantisk porttårn, der hilser velkommen og i dag fremstår som Nørre Vos-

borgs vartegn. Med et kig gennem den buede åbning og en fint dekoreret smeddejernsport kan man se hele Nørre Vosborg.

Porttårnet med ur og klokke, der blev opført i 1790 af Peder Tang, er omkranset af en nyrestaureret blank mur med et hulmønster, der får én til at tænke på et gækkebrev.

Når man går gennem den buede port i det lille tårn, åbner der sig en imponerende optakt til borgen. Anlægget er symmetrisk, aksefast og meget voluminøst. Store græsplæner med en brobelagt vej i midten deler de to store ladebygninger og fører én videre op mod selve borganlægget med vandgrav, volde, en buet bro med filigran-mønstret murværk og op til selve borgens bygninger og et gårdrum med en lille fontæne.

Fra stald til multisal

Den store gårdsplads foran porttårnet giver lys og luft til de to røde stald- og ladebygninger med de høje stråtede tage, der ligger parallelt med hinanden på hver side af pladsen.

Til venstre for porttårnet ligger den sydlige del af ladegårdsanlægget, der er sammensat af

Vosborglille set fra sydsiden.

tre bygninger og rummer den gamle svine-stald og kalvestald. Sydladen er genopført i 1951 efter et voldsomt tordenvejr i 1946, hvor de gamle bygninger nedbrændte.

I den første bygning i den sydlige del af ladegårdsanlægget, tæt på porttårnet og Vosborg-lille, er den gamle svinestald, hvor der nu er placeret et moderne storkøkken med alle de faciliteter, der skal til for at servere mad til hundredvis af gæster på samme tid.

I forlængelse af køkkenet er der nu indrettet en foyer, hvor gæster til de forskellige arrangementer kan komme af med overtøjet og få en drink, inden de skal videre. Efter foyeren kan man opleve den store multisal. Den meget højloftede ladebygning med egetræsplanker på gulvet og egetræsbeklædning på hele sceneområdet er indrettet til at kunne bruges til mange forskellige formål - møder, teaterforestillinger, koncerter, foredrag og lign.

I den sidste ende af den sydlige del af ladegårdsanlægget ligger den gamle kalvestald. Her er der nu indrettet et mødelokale med plads til 50 personer samt tre hotelværelser, hvoraf et af dem har udsigt til borgen, voldgraven og haveanlægget.

På den anden side af den store gårdsplads ligger Nordladen og studestalden, som begge blev opført i 1788 i Linde Leths ejertid.

I studestalden, der ligger tættest på porttårnet, er der i dag indrettet hotelreception og gave-shop samt enkelte arbejdspladser for Nørre Vosborgs medarbejdere. Det er her, man får sin nøgle eller køber billetter til de forskellige kulturarrangementer på Nørre Vosborg.

I Nordladens østlige og meget højloftede kørelade er der indrettet udstillingslokale i det 400 m² store rum. Også her under den velbevarede og dekorative højremskonstruktion er der mulighed for at arrangere mere pladskrævende aktiviteter.

I den vestlige del af ladegårdsanlægget mod nord findes endnu et meget stort lokale, der også kan favne vidt forskellige kulturelle begivenheder og større fester. Ligesom i ladegårdsanlægget mod syd er der opsat skillerum med garderobe mm. mellem de store rum, så de kan anvendes til forskellige formål på samme tid.

Længst fra porttårnet i ladegårdsanlægget mod nord findes den oprindelige hestestald. Hestestalden er i dag indrettet til hotelværelser.

*Avlsgården set fra borgen
mod det lille porttårn.
Anlægget er symmetrisk,
aksefast og meget voluminøst.
Store græsplæner med en
brobelagt vej i midten deler
de to store ladebygninger.*

Parallelt med Nordladen er der opført en helt ny bygning for at kunne tilgodese de nye aktiviteter på Nørre Vosborg. Bygningen er en moderne hotelfløj, der stod færdig i 2007 i sortmalet træ i to etager og rummer 37 dobbeltværelser indrettet med dansk og italiensk designede møbler.

Hotelbygningen falder naturligt ind i de gamle rammer uden at dominere eller forsvinde. Umiddelbart ligner den de to ladebygninger i højde, længde og bredde, men når man kommer tættere på, oplever man den nordisk inspirerede bygnings helt eget og meget unikke udtryk.

Tættest på selve borgen, på tværs mellem Nordladen og den nye hotelfløj, ligger den gamle forvalterbolig, der tidligere husede medarbejderne på Nørre Vosborgs eget teglværk. I dag er den indrettet til hotelværelser med udsigt over voldgraven og borganlægget.

Romantik ude og inde

Voldgraven, der bugter sig mere end en kilometer rundt om den gamle borg, kan føre tankerne tilbage til gamle dage og det liv, som gennem 700 år har præget stedet.

Den nye hotelfløj.

De gamle træer i haveanlægget, broerne over voldgraven, stierne, blomsterne og den tætte bevoksning og voldene danner en fantastisk vestjysk ramme om herregården. Og man ser næsten for sig damerne sidde på bænke og i pavilloner, mens der sejler børn og unge i robåde i voldgraven.

Også voldgraven er i dag restaureret, og der er etableret stier til spadsereture både på borganlægget og i naturen omkring Nørre Vosborg. Det er således muligt at gå ad forskellige ruter og opleve den smukke vestjyske natur, når man som hotelgæst eller deltager i en konference trænger til at strække benene.

Når man bevæger sig ind på selve borganlægget over den snoede bro med det blanke hulmønstrede murværk, fornemmer man borgens skrøbelighed og styrke på samme tid. Måske har det fine mønster inspireret H.C. Andersen til de papirklip, som han skabte, mens han ferierede på Nørre Vosborg. Originalerne hænger i dag i Andersens Hus i Odense, men kopier kan ses på herregården.

Det filigran-mønstrede murværk er så fint, at det kan undre, at det har kunne holde til de mange vestenstorme og stød fra hestevogne,

redskaber og mennesker, som det er blevet udsat for gennem tiden.

Der er en særlig ro og læ på gårdspladsen mellem de fire bygningskroppe. Voldene, beplantningen og bygningernes tykke mure skaber denne stilhed i gårdrummet. En stilhed, som er så sjælden ved Vestkysten, hvor blæsten er hård og piber fra alle hjørner. Kun det rislende vand i fontænen midt inde på gårdspladsen, hvori borgen spejler sig i vandoverfladen, kan høres.

Bygningerne har helt forskellige arkitektoniske udtryk og rummer hver især detaljer og inspiration fra fire forskellige århundreder. På mærkværdig vis danner de fire bygninger alligevel en smuk helhed på trods af forskellig byggestil og valg af materialer. Denne forskellighed og sammensathed har de involverede arkitekter bevaret.

Borgens ældste bygning er Gyldenstjerne Huset, der er opført i 1552 af Knud Gyldenstjerne. Det er den højeste og mest imponerende bygning, som man kan se helt nede fra porttårnet.

Gyldenstjerne Huset er et toetages renæssancestenhus opført i overgangsperioden mellem middelalder og renæssance.

Som borgens tre andre bygninger er Gyldenstjerne Huset hvidkalket med rødt tegltag og nyrestaurerede vinduer i hvid- og gråmalet træ. Bygningen rummer en imponerende riddersal, fire gemakker og to stuer, som har været centrum for et stort antal selskaber og kulturelle begivenheder.

Gyldenstjerne Huset har som de tre andre bygninger i borganlægget gennemgået en omfattende restaurering, og konservatorer har afdækket fine mønstre på lofter, døre og skabe. I dag er det stadig muligt at holde arrangementer så som bryllupper og fødselsdage i riddersalen og i herregårdsstuerne. Med restaureringen er det meningen, at der igen skal liv i stuerne. Der skal festes, spilles musik og synges – ganske som der har været gjort i mange hundrede år.

Engang var der en port midt i Gyldenstjerne Huset, men porten blev flyttet, og indkørslen til borganlægget blev i stedet ført af en snoet vej til hjørnet af Gyldenstjerne Huset. I samme forbindelse blev et gammelt kapel nedlagt, så der blev plads til en stue under den fine riddersal.

Den nordlige bygning i gården kaldes Ide Lange Huset og er opført i 1642 af Ide Lange.

Voldgraven bugter sig mere end en kilometer rundt om det gamle borganlæg.

Huset er et renæssancehus i bindingsværk. Mange fugtskader og problemer med fundament og vægge har betydet, at en gennemgribende restaurering har været nødvendig for at bevare huset. Udover en gammel stor ovn, hvor der er brygget øl, bagt brød, røget kød og lavet mad, har det kun været muligt at bevare en enkelt væg inde i bygningen.

Ide Lange Huset har gennem tiden fungeret som stald og delvis bolig og rummer nu Nørre Vosborgs restaurant og café. Her er det muligt at spise a la carte mad fra det moderne nordiske køkken med udgangspunkt i

lokale råvarer. Om sommeren serveres der udenfor i haven, og her kan man sidde med kig til voldgrav, vold og en lille køkkenhave med urter.

Finn Madsen
Tømrermester, Nees Tømrer & Snedkerforretning

En helt anden byggestil finder man i borgens vestligste bygning – nemlig barokstilen i De Linde Huset fra 1770, der er opført af Christian Linde Leth. I fundamentet på denne og andre bygninger på borgen er fundet sten, der formentlig stammer fra det gamle Skærum kapel. I denne bygning har det været muligt at bevare en stor del af kælderen, der sikkert har fungeret som fangekælder for egnens fanger.

De Linde Huset har tre udendørs stentrapper og havde en gang to kæmpe lindetræer udenfor hovedindgangen. I De Linde Huset indrettes fire konferencelokaler med plads til mellem 5 og 15 personer. Her kan konferencedeltagere mødes i de gamle stuer og tale sammen – ganske som man altid har gjort.

Bygningen mod syd i borganlægget er Tang Huset, som er opført i familien Tangs ejertid i 1839 i nyklassicistisk stil. På taget er der i forbindelse med restaureringen genetableret et lille tårn, som er et af de mange sjove indfald og pynterier, som familien Tang har præget Nørre Vosborg med gennem generationer. De såkaldte Tangske finurligheder.

Tang Huset rummer en række herregårdstuer, en lang gallerigang med buste- og malerier samt nogle rum på husets første sal. I Tang Huset finder man også det gamle køkken med det store komfur og Tangs soveværelse, hvor en ildebrand for en del år siden åbenbarede et gammelt dekoreret tapet i rødgyldne farver, som nu er blevet sat i stand. Det er også her, man kan opleve Tangs ganske særlige brusebads-konstruktion ved siden af soveværelset – endnu en af de Tangske finurligheder.

“ Noget af det mest fantastiske ved Nørre Vosborg og hele restaureringen er, at stedet vågner til live igen. Det er en dejlig fornemmelse, at der igen kommer til at bo mennesker på den gamle herregård.

*Borganlægget. Gyldenstjerne
Huset og den nygotiske til-
bygning fra 1862.*

“ Nørre Vosborg giver på én gang et både prægtigt og hjemligt indtryk. Prægtigt med tårn og takkede gavle, riddersal og kongestue, høje træer, volde og borgstemning. Hjemligt med karnapstue og små kabinetter, uens bygninger, skæve kroge og hjørner, havens snørklede og romantiske skyggefuldhed. En stemning, der let vækker forestillingen om både de store begivenheder og det dagligliv, som herregården har dannet ramme om.”

Signe Bosgaard,
Ph.d.stipendiat, cand.mag, Aarhus Universitet

Herregårdsstuerne er indrettet med møbler, som har stået på Nørre Vosborg i mange år og som er blevet sat i stand i forbindelse med restaureringen. Væggene står i dag tapetseret og malet med mønstre og farver fra tiden.

Det er muligt at få et langt kig gennem stuerne ned til karnapbygningen, som er opført i 1862 af Andreas Ewald Meinert Tang i nygotisk stil.

Karnapbygningen binder Tang Huset og Gyldenstjerne Huset sammen og indeholder en stor stue med udsigt over hele borganlægget. Det er muligt at sidde her og få et overblik over, hvad der foregår i ladegårdsanlægget. Ovenpå Karnapstuen på første etage er der tilsvarende en lille stue, hvor der er en foyer til riddersalen med udgang til en lille balkon.

Tang Huset vil være det sted, hvor man som gæst på hotellet, ved konferencer eller efter en god middag i restauranten kan nyde en kop kaffe og sidde stille i stuerne og lade de historiske indtryk fæstne sig.

Mellem borgens bygninger er den lille gårdsplads, hvor knoldbrolægningen er lagt i et sirligt mønster. Det opleves bedst, hvis man kigger ned fra førstesalen i Gyldenstjerne Huset. De runde sten er meget dekorative, men ikke så nemme at forcere med stiletter en sen natte-time.

Borgbygningerne lukker sig om gårdspladsen og skaber læ, mens en kæmpe vold tæt omkring bygningerne skærmer for ydre fjender.

Hele haveanlægget med voldgravens rislende vand, de tæt bevoksede volde, skovstierne og udsigten over markerne skaber en helt speciel eventyrstemning.

Denne stemning underbygges af duften fra de mange blomstrende rhododendronbuske, og i vinden kan man næsten høre, hvordan forelskede par gennem tiden har knyttet kærestebånd under forårssolen i haven.

Naturen omkring Nørre Vosborg

Nørre Vosborg er smukt beliggende i det fantastiske kulturlandskab uden for den lille by Vemb i Vestjylland, 13 km fra Vesterhavet og ca. 30 km fra Holstebro, omkranset af et enestående kyst- og naturlandskab.

Borgens bygninger lukker sig omkring en lille gårdsplads.

Vest for Nørre Vosborg, langs Vesterhavet og Nissum Fjord, findes reservater med et rigt fugleliv. Mod øst er et næsten 100 km² stort statskovdistrikt med Nørre Vosborg Hede, Ulfborg og Stråsø Plantager. Skovbjerg Bakkeø mod sydøst er et næsten uberørt bakkeland fra istiden, og mod nord afgrænser Storåen Nørre Vosborgs jorder.

I dag er landskabet omkring Nørre Vosborg præget af hav, klitter, hedesletter og frodige engdrag med vandhuller, vandløb og moser. Der er gode muligheder for at fiske og gå lange ture ad etablerede stier omkring Nørre Vosborg. Man kan udover at fiske aborrer, gedder, ørreder og ål også finde den helt specielle Storå laks.

På nyanlagte trampestier i området er der udlagt ruter på henholdsvis 4,9 km, 2,9 km og 1,6 km. På disse ture møder man stejle skrænter, bakker og løvskov med bøg, stilkeg, ahorn og elm.

Nørre Vosborg, som består af 216 ha. fordelt på ager, eng, plantage og have, er beliggende i et varieret, smukt landskab med en dynamisk udviklingshistorie, hvor vestenvinden altid har præget landskabet og været med til at forme klitterne, træerne og livet på borgen.

Nørre Vosborg omkranses af et enestående kyst-, kultur- og naturlandskab.

På den tid, hvor borgen blev oprettet, i de våde enge ved Storåens udløb i Nissum Fjord, var besejlingsforholdene ganske anderledes end nu.

Områdets infrastruktur, der har været en vigtig forudsætning for at slå sig ned her, må have fungeret på et vist niveau, og det må have skabt muligheder for at drive et betydeligt landbrug.

De meget rige munkeenge vest for det nuværende Nørre Vosborg har været basis for den studeproduktion, som Nørre Vosborg har været kendt for gennem mange år. I dag er størstedelen af markerne forpagtet bort og drives igen som agerjord.

Historiske kort fra begyndelsen af 1800-tallet viser, at engene gav et usædvanligt godt udbytte og blev vurderet som nogle af landets bedste agerjorde – hvilket er en sjældenhed i Vestjylland.

I 1940'erne skete en afvanding af Nørre Vosborgs enge, som mange andre steder i landet, for at øge den danske produktion af korn. Mange af grøfterne, som blev gravet på det tidspunkt, er i dag rørlagt og stadig solide. Vandet pumpes fra de drænede enge op i Storåen, som derved beskytter de bagvedlig-

gende enge mod store mængder vand. Vandet i Storåen har kurs mod havet. På et døgn løber der i gennemsnit 1,4 mio. m³ vand forbi Nørre Vosborg. Det svarer til 16.000 liter i sekundet.

I forbindelse med restaureringen er der udarbejdet en naturplan for området for at sikre, at naturen passes på behørig vis – også i fremtiden.

Det nære landskab, voldgraven, voldene og haven

I Danmark kan man næsten altid se, når man nærmer sig en herregård. Naturens linier lægger op til, at noget stort og imponerende vil vise sig. Måske er det markernes enorme størrelser, skove eller lange allé'er, som forbereder på herregårdens komme.

Sådan er det ikke på Nørre Vosborg. Fra landevejen er det svært at se, at der lige præcis for enden af den lille grusvej ligger en herregård. Men det gør der. Den ydmyge grusvej fører ned til en af de ældste herregårde i Danmark.

Selve borgen er omsluttet af en smal voldgrav, der snor sig hele vejen rundt om borgen og løber videre ud i Storåen, som for nogle

kilometers vedkommende er ejet af Nørre Vosborg.

Den dag i dag er Nørre Vosborg beskyttet på de tre sider af store volde, der er mange meter brede og flere meter høje. De solide jordværker, der er blevet sammenlignet med middelalderlige befæstninger, synes på Nørre Vosborg at være mere vendt mod naturmagterne end mod mennesker. Alene anlæggets størrelse gør det klart, at de skal beskytte mod stormfloden og den kraftige vind. Og det kan der stadig være brug for, når vestenstormen raser og havet går over sine bredder.

Voldene prydes af naturlig bevoksning af bregner og skræpper og forsøges holdt fri for selvplantede små træer.

Mellem voldgraven og voldene hele vejen rundt om borganlægget er den smukkeste lund med træer, blomster, buske og stier. Det er svært at mærke, at man befinder sig så tæt på Vesterhavet med bølgerne og blæsten. Her i haven mellem vold og voldgrav er der stille og næsten frydefuldt yndigt. Vandet fra voldgraven risler, og man kan krydse voldgraven på små broer og få et kig, så langt øjet rækker, over marker og enge.

Borganlægget er omsluttet af en smal voldgrav, der snor sig hele vejen rundt om borgen og videre ud i Storåen.

Trækronerne med deres lange grene bøjer sig dekorativt over voldgraven, mens blomsterne i skovbunden og sommerens hundredvis af rhododendron i blå/lilla, hvide og røde farver plantet i den jord, som egner sig så godt til netop den type blomsterbuske, lyser op i alt det grønne.

De mange rhododendronbuske er plantet i den tidligere ejer, Henrik Haubroes tid. Han fandt ud af, at jorden på Nørre Vosborg var helt perfekt til de blomstrende buske og henvendte sig til Højgård Planteskole og spurgte til prisen. Gunner Larsen påskønnede det store arbejde, som blev gjort på ejendommen, og gav en klækkelig rabat, der var så stor, at det nærmede sig en donation.

Der var glæde på Nørre Vosborg, da de 1000 rhododendronbuske blev leveret i haven, og en flok skoleelever plantede de mange buske. I mange år var der med den ene, som altid havde været i haven, nu

1001 blomstrende rhododendronbuske på Nørre Vosborg. Desværre er en del forgået med tiden, men om sommeren kan man stadig opleve hundredvis af de farvestrålende buske i haven.

Voldgraven.

Bevæger man sig ind på den anden side af voldene, kommer man helt tæt på borgens bygninger. På syd- og vestsiden er voldene kun få meter fra murene, og der er kun plads til en grusbelagt sti, hvor man kan spadserere. På nord-siden er der derimod mange meter mellem bygning og vold. Her er nu græs og plads til, at restaurantens gæster kan sidde udenfor, når vejret tillader det. Det var her, enkefrue Sophie Linde havde sin have, der siden er blevet kaldt "Gamle Fruens Have", og det er også her, Henrik Johan Leth plantede sine frugttræer.

Det siges, at Niels Bugge, der oprindeligt byggede det første Nørre Vosborg, afviste en gartner, der gerne ville anlægge en have ved borgen. Gartneren lovede imidlertid, at han, hvis han blev ansat, ville så tre slags sæd, som skulle trives, så længe verden står. Det kunne Niels Bugge alligevel ikke modstå, og gartneren fik lov at blive og såede kommen, hvidløg og en slags små røde nelliker.

Andreas Ewald Meinert Tang var en romantisk mand, der rejste meget i de store danske byer og i udlandet. Han lod sig gerne inspirere undervejs og kom ofte hjem fra sine rejser fuld af ideer til at pynte Nørre Vosborgs bygninger og have. Han opførte således fine lysthuse i

“ Nørre Vosborg er simpelthen et fyrtårn for området og har altid tiltrukket mange turister – selv da det ikke var restaureret. Der er noget særligt over stedet, og mange har holdt af at komme ud på borgen og sidde i kælderen eller i stuerne og lytte til spændende historier fra fortiden. Jeg glæder mig også over, at der kommer hotel på Nørre Vosborg. Det skal nok blive godt. Vi har virkelig savnet overnatningsmuligheder i området.

Jørn Møller Jensen
Turistchef, Ulfborg-Vemb

*Hovedbygningen spejler sig
i voldgraven. Den s-formede
bro med det filangran-
mønstrede murværk fører
over voldgraven til
den lille gårdsplads mellem
borgens bygninger.*

haven – blandt andet et lille moskapele med mos på ydersiden og strå indvendig. Det stod i haven helt frem til 1970'erne, hvor det var så ødelagt, at det måtte pilles ned.

Etatsråd Andreas Ewald Meinert Tang var også en mand, som troede på oplysning, og han etablerede i haveområdet udenfor Tang Huset

en Soire plads, hvor flagstangen i dag står. Her blev holdt foredrag om eksempelvis det nyeste indenfor landbruget og dyrehold for lokalbefolkningen, bønder og arbejdere tilknyttet Nørre Vosborg. Han samlede således store og små i det omkringliggende samfund og var med til at gøre Nørre Vosborg til det kraftcenter i lokalområdet, det også er i dag.

Restaurering af Nørre Vosborg

Restaurering af Nørre Vosborg

Restaureringen af Nørre Vosborg er et af Danmarks største restaureringsprojekter, og Realea er gået grundigt til værks. Alligevel har alle involverede arbejdet med det udgangspunkt, at man så vidt muligt ikke skal kunne se, at der er lavet gennemgribende arbejder på Nørre Vosborg, når restaureringen er færdig.

Det har været målet, at man kan gå en tur på borganlægget og opleve sunde bygninger i naturlige omgivelser i harmoni med sig selv og den tidsånd, hvor de er opført. Indeni er bygningerne i en standard, hvor de tekniske og sikkerhedsmæssige forhold er i overensstemmelse med de krav, som stilles i dag, og derfor kan rumme aktiviteter, der svarer til nutiden.

For at opnå denne kvalitative harmoni er det vigtigt i den indledende fase af en så omfattende restaurering at få godt fat i stedets sjæl, før man går i gang med arbejdet. Restaureringsarkitekterne brugte derfor meget tid på at finde ud af hvilke mennesker, der har boet på borgen, bygningernes oprindelige indretning og funktioner og på at opnå viden om den omkringliggende natur.

Der blev brugt meget tid i lokalhistoriske arkiver og set på forskellige former for registrerin-

ger. De første optegnelser af bygninger på landet i forbindelse med de tidligste Brandforsikrings- og brandtaksationsprotokoller, der stammer helt tilbage fra 1700-tallet, indeholder beskrivelse af hver forsikret ejendom og redegør for konstruktion, længde, bredde og antal bygninger på ejendommens grund. Disse optegnelser har været til stor gavn for restaureringsarkitekterne, da de skulle verificere, hvordan de oprindelige bygninger så ud på Nørre Vosborg.

På Nørre Vosborg har det været helt afgørende for det endelige resultat, at der undervejs i arbejdet med at rive ned og bygge op har været en fælles forståelse for, at der skulle passes godt på den stemning, som stedet udstråler.

Et stort restaureringsprojekt er som at male et billede, hvor man som en naturlig del af processen langsomt og sikkert finder frem til det ønskede motiv.

Ofte viser det sig imidlertid – og det er også sket på Nørre Vosborg – at motivet justeres lidt undervejs i processen, som arbejdet skrider frem, fordi man bliver klogere, dygtigere og får en endnu bedre indsigt i og fornemmelse af motivet.

*En af bogens
stuer under restaureringen.*

For at sikre autenticiteten arbejdes der meget med at finde de helt rigtige materialer og de bedste metoder til at restaurere på en sådan måde, at bygningerne bliver sat i stand – uden at det opleves som overgreb på stedets særlige forhold, kvaliteter og historie.

Der er så vidt muligt brugt oprindelige materialer eller, hvor det har været nødvendigt, moderne materialer af samme kvalitet og beskaffenhed som de originale for at opnå samme stoflighed.

Engang havde Nørre Vosborg sit eget teglværk og brændte egne tegl til bl.a. opførelse af ladegårdsanlægget. I forbindelse med restaureringen har man genbrugt alle de stedlige sten, der kunne bruges. Resten har man opkøbt fra lokale nedrivninger. Det færdige resultat er derfor tæt på det oprindelige udtryk. En sådan nænsomhed og respekt for historien har præget hele restaureringsarbejdet på Nørre Vosborg.

Der har fra alle sider været et stærkt ønske om at bevare bygningernes særlige sammensathed. Det har været vigtigt at holde fast i det som-

merfuglestøv, som ligger så fint over hele Nørre Vosborg – afspejlet af de mange tilføjelser og ændringer, som er tilført bygningerne gennem tiden og som derved er blevet en del af Nørre Vosborgs historie.

Det er sjældent at finde en borg sammensat af flere bygninger, som er opført henover flere århundreder i forskellige stilarter, og samtidig opleve den harmoni og sammenhæng, som Nørre Vosborg som helhed er udtryk for. Et bygningskompleks, der er så sammensat med en bygning fra hvert århundrede med de særlige udførelser, som var moderne i hver deres periode, er et meget særegent fænomen i Danmark.

Med restaureringen af Nørre Vosborg har det aldrig været ønsket at ensrette bygningerne hverken indenfor eller udenpå. I stedet er det tilstræbt at fremhæve, at bygningerne er opført på forskellige tidspunkter af forskellige ejere, som hver især har ønsket at udtrykke tidens mode indenfor arkitektur og stil – iblandet deres egen personlighed samt med inspiration fra udlandet.

De forskellige ejere har også undervejs vedligeholdt bygningerne og tilpasset dem, så de kun-

“ Nørre Vosborg er som en oase tæt på Vesterhavet, hvor der på den store gårdsplads alligevel er helt vindstille på grund af beplantningen, voldene og bygningerne. Det er, som om vinden bliver ført op over gårdspladsen. Der er en helt særlig stemning på Nørre Vosborg, som vi alle har forsøgt at holde fast i under restaureringen – jeg håber, at det lykkes.

Peter Carstens
Arkitekt M.A.A., Erik Einar Holms Tegnestue

Nørre Vosborg bar præg af at have stået til salg længe, da Realea overtog den i 2004. Undervejs i restaureringen dukkede der svære problemer op med bygningsdele og konstruktioner samt med udtalte angreb af fugt og svamp.

ne leve op til kravene om at skabe en fornuftig driftsøkonomi på Nørre Vosborg – og det er sket helt frem til Realea's overtagelse.

Da det har været ønsket at bevare Nørre Vosborgs særegenhed i alle henseender, er det også forsøgt at undgå for megen "smagsdommeri".

Blandt de mange involverede har der naturligvis været mange delte meninger om dette og hint, og undervejs har der også været mange overvejelser om, hvorvidt forskellige genstande og bygningsdele hørte til den ene eller den anden tidsperiode.

Det er heller ikke alt borgens inventar, der har været præget af skønhed og kvalitet. Der har dog generelt været en meget bred forståelse af Nørre Vosborgs sammenhæng, og i forlængelse heraf har der været en stor rummelighed omkring istandsættelsen af borgen og dens inventar. Denne rummelig-

hed bærer specielt den indvendige del af restaureringen på charmerende vis præg af.

I store restaureringsprojekter træffes hele tiden valg og fravalg. Der skal vælges og besluttes af

mange forskellige grunde – æstetik, etik, funktion, sikkerhed, økonomi, nye erfaringer og meget, meget mere. Men sådan er det med restaurering. Det handler dybest set om prioritering. Hele tiden.

Sådan har det også været på Nørre Vosborg.

Inden de store beslutninger træffes, og vidtrækkende restaureringsplaner fastlægges, registreres og beskrives bygninger og omgivelser nøje. Bygherre, restaureringsarkitekter, involverede museumsfolk og rådgivere sikrer sig, at der er overblik over, på hvilket niveau det er historisk forsvarligt og økonomisk realistisk at gennemføre restaureringen.

På Nørre Vosborg har det på ingen måde været ønsket at modernisere bygningerne og få dem til at fremstå som nye. Tværtimod. Det har hele tiden været målet at bringe anlægget i en sådan stand, at bygningerne er sunde og kan leve videre med nye aktiviteter med den patina og slitage, de naturligt har fået gennem tiden.

Bygningerne må meget gerne se gamle og slidte ud. De må gerne bære præg af, at der har levet både mennesker og dyr på Nørre Vosborg.

“ Nørre Vosborg skal ikke været et museum, hvor man kun må kigge på alting. Tværtimod. Det skal være et oplevelsescenter, der lever. Man skal kunne sætte sig i stolene, nyde en kop kaffe og udsigten, mærke stemningen og fornemme de mange slægter, der har levet deres liv i stuerne, på gårdspladsen og i haven. Her skal være liv på Nørre Vosborg igen.

Helle Skaarup
Direktør for Fonden Nr. Vosborg

En af de tidligere stalde.

Hvis det skal lykkes, må der fares med lempe i restaureringen. Ødelagt træ fjernes og erstattes af nyt tilsvarende træ, og på tilsvarende vis restaureres og istandsættes murværk, fundament, vinduer og tagkonstruktioner. Udgangspunktet er imidlertid, at alt, hvad der kan bevares, så vidt muligt bevares og istandsættes. Således er eksempelvis gulvplanker og lofter demonteret, rensset, dårligdomme er skåret væk og erstattet af sunde materialer af samme kvalitet som de oprindelige.

På borgen i Vemb, som i andre omfattende restaureringsprojekter, sørges der for at bruge hver eneste krone og hver eneste time på den måde, som yder arbejdet og det færdige resultat bedst mulig retfærdighed. Det kan dog være noget af en udfordring, når det drejer sig om et så stort projekt som Nørre Vosborg, hvor arbejdet strækker sig over flere år.

I begyndelsen kan det være svært at forestille sig de restaureringsmæssige problemstillinger, som måtte komme i løbet af de næste 3-4 år. Derfor træffes der måske valg i den første tid, som gør, at der undervejs må prioriteres anderledes på grund af uforudsete problemer. Det er imidlertid vilkårene for alle restaureringsprojekter.

*Empirestuen i
Gyldenstjerne Huset.
Bag de eksisterende
tapeter dukkede
historiske tapetlag frem.*

På Nørre Vosborg har det været en stor udfordring at skulle istandsætte alt på én gang, uden at det hele kom til at fremstå alt for nyt og alt for pænt. I et naturligt forløb sker fornyelser hen ad vejen. Først skiftes dele af et tag, så er det dørens tur, og næste gang er det måske et vindue. Det betyder, at bygningerne som oftest istandsættes og vedligeholdes hen over en årrække. Alt er ikke nyt på samme tid.

På Nørre Vosborg har det imidlertid været nødvendigt at istandsætte alt på samme tid. Valget har været, så vidt muligt, at tilbageføre bygningernes facader til den tid, og med de metoder, hvor de oprindeligt blev opført. De vil derfor i de første år efter restaureringen se "lidt for nye ud" og først om nogle år fremstå mere autentiske.

Nørre Vosborg var meget nedslidt, da Realea overtog den i 2004, og der viste sig undervejs at være mange svære problemer med næsten alle bygningsdele og konstruktioner samt med udtalte angreb af fugt og svamp. Samtlige bygninger var generelt i væsentlig ringere tilstand end først antaget.

Flere gange undervejs har brug af utraditionelle løsninger været nødvendige, men restaureringen er altid foregået på bygningernes præ-

misser. Der er ikke gået på kompromis med kvalitet, æstetik og håndværksmæssig udførelse – selvom det har været nødvendigt at tage forskellige hensyn til de nye funktioner i de gamle bygninger. Der stilles eksempelvis helt anderledes krav til bygninger, som skal rumme mange mennesker, end der gøres til bygninger, hvor der opbevares maskiner.

Restaureringsarbejdet på Nørre Vosborg er i videst muligt omfang sket i samarbejde med lokale håndværkere.

Nørre Vosborg består som nævnt af to selvstændige dele, og ud fra den betragtning er der også valgt to forskellige arkitekter til at stå for restaureringen af henholdsvis borgen og ladegårdsanlægget. Det er arkitektfirmaet Arkitema med Thomas Carstens som projektleder, der har arbejdet med restaurering af Ladegårdsanlægget samt opførelsen af den nye hotelbygning. Erik Einar Holms Tegnestue med Peter Carstens som projektleder har stået for restaureringen af borganlæggets fire længer, porttårnet og Vosborglille.

Alle involverede har søgt at værne om den særlige stemning og den helt specielle ro og stilhed, der som helhed er så karakteristisk for

Nørre Vosborg. Om det er lykkedes, kan kun eftertiden og de gæster, som i de kommende år besøger herregården, vurdere.

Ladegårdsanlægget og hestestalden

Avlsbygningerne danner en imponerende optakt til borgen gennem et symmetrisk og meget spektakulært anlæg med et stort græsområde mellem de to store ladebygninger, hestestalden og den gamle forvalterbolig.

Ladegårdsanlægget blev opført af Ide Lange i 1647 på sin nuværende placering, efter en brand. Bygningerne blev genopført af Peder Tang i årene 1788 til 1790, da han fornyede avlsgården til et stort symmetrisk anlæg med kæmpe lader, hestestalde og studestalde – stort set med det udseende, som det har i dag.

Mens alle borgens bygninger er hvidkalkede, karakteriseres avlsbygningerne af mørke hårdbrændte mursten og store stråtækte tage. Bygningernes facadeudtryk præges af de store karakterfulde mure, der kun gennembydes af nogle få døre, porte og vinduer, der i størrelse og antal underordner sig muren.

*Ladegårdsanlægget
før restaureringen.*

Det er i avlsbygningerne og i laderne blandt dyrene og på markerne, indtægterne til driften af Nørre Vosborg og finansieringen af det herskabelige liv på selve borgen er skabt. Og sådan vil det faktisk også være i fremtiden. Det er nemlig i den del af borgen, der vil være hoteldrift, udstillinger, koncerter og konferencer samt storkøkken. Der er igangsat nye funktioner – men det er stadig her, der skal tjenes penge til driften og den fremtidige vedligeholdelse af hele Nørre Vosborg.

På trods af, at det er i avlsbygningerne pengene er tjent, har de altid været borgen underlegen i bygningshierakiet og var ved Realea's overtagelse af Nørre Vosborg i meget forskellig stand.

Med de nye planlagte funktioner for de gamle ladebygninger var det nødvendigt at gennemgå bygningerne med helt nye øjne. Dels skulle bygningerne repareres på grund af råd og gamle skader, og dels er der helt andre krav til brandsikkerhed, varme, lyd og lysforhold, når mange mennesker i dag skal kunne samles i bygningerne til nye aktiviteter.

Sydladen, der er opført i 1951 efter en brand, var ikke en rekonstruktion af den gamle lade fra 1788, men en moderne bygning, som leve-

de op til de landbrugsfunktionelle krav, som samtiden stillede til en landbrugsbygning. Det betyder blandt andet udnyttelse af loftsrummet og etablering af store porte, hvor kæmpe landbrugsmaskiner kan køre igennem. Der skulle imidlertid gøres meget, før bygningerne var klar til at rumme multisal med god akustik og interiør, så der kunne spilles teater, musik og holdes foredrag for mange mennesker.

Nordladen fra 1700-tallet var af en helt anden beskaffenhed og var nærmest et pittoresk møde med et overordentligt smukt forfald – men også et forfald, der nærmede sig destruktion.

Nedbrydningen af 1700-tals murværkets originale klægmørtel, der langsomt, men sikkert løb væk sammen med det regnvand, som opløste det, forvandlede flere steder murene til murstensstabler. De stablede teglsten var store som munkesten og brændt på Nørre Vosborgs eget teglværk, hvor man brændte den klæg, som man gravede op, i små ovne med ujævn temperaturfordeling. Stenene var ofte hårdtbrændte og i smukke blålige toner, som man kan se det på mange andre vestjyske strandgårde.

Det har hele tiden været målet med restaureringen af ladegårdsanlægget at fastholde det

Ladegårdsanlægget efter restaurering. Her er det ladegårdsanlægget mod syd.

udvendige udtryk, så det ikke ændrer karakter i forhold til det oprindelige.

Det er meningen, at bygningerne skal bevare deres patina og se lige så slidte ud, som bygninger gør, når de er mange hundrede år gamle. De skal imidlertid være sunde og raske og kunne holde til at blive brugt i mange år fremover.

Bygningerne er minutiøst blevet gennemgået, og man har bevaret alt, hvad der overhovedet kunne bevares. Der er simpelthen udskiftet så lidt som muligt af de gamle konstruktioner, murværk og træ, og

det er gjort på sådan en måde, at de oprindelige materialer, som var i dårlig stand, er suppleret og erstattet af nye tilsvarende materialer. Meget få steder har det været nødvendigt at udskifte hele konstruktioner, oftest har det været nok at erstatte dele af de gamle materialer.

Murværket i den østlige del af Nordladen var imidlertid i en forfærdelig stand. Muren var nærmest væltet, og det var livsfarligt at befinde sig indenfor i bygningen. Her måtte virkelig sættes ind med voldsomme kræfter for at redde murværket.

De to ladebygninger er såkaldte agerlader, som er det gamle ord for kørelader. Og det er lige præcis det, laderne er bygget til. Store vogne og senere store maskiner er kørt igennem laderne og har læsset af og herefter kørt ud igen i den modsatte ende af bygningen.

For at få plads i højden til at nye store landbrugsmaskiner kunne køre igennem, har den tidligere ejer skåret den østlige halvdel af højremskonstruktionen ned i nordladen og dermed fjernet støtten til muren, der derfor langsomt, men sikkert, var ved at styrte sammen.

Ved hjælp af spændte tov, gjorde, kraner, kiler og hårdt arbejde lykkedes det at få rettet den gamle mur næsten en halv meter, så den i dag står sikkert med de oprindelige Nørre Vosborg sten som en god og solid mur, der kan holde i mange år endnu.

Selv om bygningerne udenpå ligner gamle lader, skal man ikke tage fejl. Indeni er bygningerne nu klar til at rumme nye udfordringer.

Der er lagt nye elkabler, isolering i lofter og varme i gulvet. Der er installeret køkken og toiletfaciliteter, og vinduerne er indvendigt isoleret på en næsten usynlig måde.

“ Man skal gerne kunne gå rundt på Nørre Vosborg og opleve bygningerne uden at tænke på, at de har været gennem en omfattende restaurering. Vores mål har hele tiden været, at man slet ikke skal kunne se, at vi har været der.

Thomas Carstens
Arkitekt M.A.A., Arkitema KS

Øverst: Ladegårdsanlægget
under restaureringen.
Nederst: Den nye multisal.

Tagene er også blevet restaureret. Stråtaget er fornyet – ganske som det er sket mange gange før i historien. Denne gang er taget imidlertid isoleret indvendig, og der er lagt en slags underbeklædning og lister, som har en brandsikrende effekt og passer til de gamle, rå bygninger. Udefra ser stråtagene ud, som de altid har gjort, mens man indefra kan se ændringerne.

I begge ladebygninger er højremskonstruktionen bevaret og er nu en del af den indvendige udsmykning med kraftige egepæle, der deler rummene op i mindre områder. I den østlige del af ladegårdsanlægget mod syd er det pælene, som bærer loftet og den øverste etage, hvor der er indrettet forskellige rum til personalet i køkkenet og garderober til de optrædende i multisalen.

Grundet bygningernes forandring fra rene landbrugsformål til hotel og konferencedrift skal al interiøret tilpasses de nye funktioner. Det er gjort med respekt for historien og for de ydre rammer. Det betyder for eksempel, at man i de to ladegårdsanlæg har fastholdt princippet om en tredeling af funktionerne for at skabe sammenhæng i bygningerne.

Materialevalget i de to ladebygninger er næsten konsekvent egetræ og beton. I ladebyg-

ningen, hvor der skal være udstillinger og festarrangementer i den ene lade og underholdning og foyer i den anden, er der lagt egetræsgulve oven på det isolerede betongulv i midten, mens der i hver side af laderne er etableret en slags gangareal med blankt betongulv.

Tredelingsprincippet er bygget på de oprindelige funktioner, hvor der også var gangareal eller køreplads til maskiner i siderne og funktioner til blandt andet dyr og korn i midten af bygningerne.

Begge lader er delt op med egetræsbeklædte ruminddelinger, der indeholder toiletter og garderober. Ruminddelingen skaber sammenhæng i de to lader og medvirker til, at der kan være forskellige aktiviteter på samme tid i de forskellige rum. I Nordladden kan der eksempelvis holdes bryllupsfest og udstilling på samme tid – uden at de forskellige aktiviteter er til gene for hinanden.

I Sydladden er der i multisalen etableret en scene, som kan flyttes frem og tilbage i rummet afhængig af de kulturelle aktiviteter og antallet af publikum, der er tilstede i rummet.

Der er brugt mange ressourcer på at få alle tekniske detaljer til at gå op i en højere enhed, så

Ladegårdsanlægget under restaureringen. Alle lader og længer får nyt stråtag på.

lyd og lys kan tilpasses de forskellige aktiviteter. Der er således mulighed for at holde foredrag, koncerter, ballet eller teater- og biograf forestillinger i det store rå rum.

Vinduer og døre er alle restaureret og malet i en blå nuance, som er meget tæt på den, som forskellige farveundersøgelser har vist, at de på et tidspunkt har haft. Den blå farve passer meget fint til de mørke – ja, nærmest blålige sten i murværket og spiller samtidig godt sammen med det røgfavede porttårn.

Hestestalden, der formentlig er opført 1790, har helt ændret funktion. Det er i dag svært at se, at der engang har været mange heste opstaldet her. Bygningen har i forbindelse med restaureringen gennemgået en total forvandling til hotelværelser for herregårdens kommende gæster. Indretningen er som i de øvrige hotelværelser på Nørre Vosborg i moderne stil.

Forvalterboligen

Bygningen, der ligger parallelt med voldgraven og knytter den nordlige del af ladegårdsanlægget med den nye hotelfløj, har været forvalterbolig i mange år. Der er desværre ingen helt

præcis datering på bygningen, men det vides, at den tidligere har været bolig for teglværksarbejderne på Nørre Vosborgs Teglværk.

Forvalterboligen var imidlertid i en frygtelig forfatning, da Realea overtog Nørre Vosborg. Det var en af de dårligste bygninger på den gamle borg, og alt er revet ned inde i bygningen, der nu er indrettet til 12 hotelværelser.

Fundamentet havde mange skader og måtte gennemgå en omfattende istandsættelse. Det samme gjaldt murværket, døre og vinduer. Taget er også nytækket på samme måde som på Nord- og Sydladen med et brandsikret og isoleret undertag.

Udenpå ser forvalterboligen ud, som den har gjort i mange år, men indvendig er der stort set ingenting, som kunne bevares. Alt er derfor bygget op igen. Det har været nødvendigt at iværksætte den samme omfattende restaurering af fundamenter, lofter og vægge som i den næstældste bygning på selve borgen, Ide Langes Hus, der nu er indrettet til herregårdsrestaurant og café.

I forbindelse med restaurering af murene er murstenene genbrugt i det omfang, det har

Forvalterboligen før restaurering.

været muligt, og suppleret med mursten, som er opkøbt på vestjyske gårde.

Den nye hotelfløj

Ved første øjekast skulle man næsten tro, at den nye bygning med hotelfløjen, som er tilføjet Nørre Vosborg i 2007, er en forklædt lade. Bygningen minder i hvert fald i volumen meget om de to andre ladebygninger – både i længde, højde og drøjde, selv om materialerne er meget forskellige.

Den nye hotelfløj, der er 118 meter lang og placeret parallelt med Nordladen mod nord, er etableret for at sikre Nørre Vosborg en fornuftig driftsøkonomi. Flere værelser giver mulighed for flere gæster.

Ladebygningerne er af røde mursten med stråtag, mens den nye bygning er opført i nordisk stil i træ, der er sortmalet med svensk slamma-ling med et tag i ubehandlet lærketræ.

Hotelfløjen er en delvist industrielt opført bygning med betonelementer som bygningens indvendige skelet. Udvendigt er der valgt materialer, som matcher stråtaget og murværket på laderne i enkelhed og homogenitet.

Den nye hotelfløj.

Taget er spejlskåret sibirisk lærk, lagt på klink. Det fine og ubehandlede lærketræ ændrer farve med tiden og forandrer sig i forskelligt vejr. På mange måder ligner det helt bevidst stråtaget på laderne.

Der var et klart ønske om at opnå harmoni med Nordladens stråtede tagflade, og derfor ønskede man ikke at placere kviste i tagfladen på den nye hotelfløj. Der var imidlertid brug for at udnytte tagetagen. Løsningen blev derfor, at klinken blev åbnet som en slags brede bånd, der gav de ønskede åbninger til vinduer og altan, men som udefra næsten ikke kan ses. Man får altså oplevelsen af et lukket tag, når man kigger på bygningen udefra, men når man kommer tættere på og står lige foran bygningen, kan man se de åbne bånd i taget, der giver plads til altaner og skaber al den lys, som er nødvendig i hotelværelserne på den øverste etage.

Hotelfløjen er en bygning af sin tid. Den er opført, som man bygger i 2007 med de metoder og materialer, som er velegnede til en bygning af de dimensioner og med det indhold. Hotelfløjen er tegnet af arkitektfirmaet Arkitema, der fortæller, at det er en helt pragmatisk beslutning at bygge, som man har

gjort. Det handler ganske enkelt om tid, pris, brand-, lyd- og vådrumskrav til en hotelfunktion i to etager.

Gæsterne forventer komfortable værelser med moderne bekvemmeligheder og design – selv om de gerne vil være i historiske rammer og opleve den særlige stemning, som en herregård som Nørre Vosborg kan byde på. Og det er tilstræbt at opfylde disse krav i den nye hotelfløj.

I alt 37 dobbeltværelser med terrasser og altaner blev det til i den nye fløj fordelt på to etager samt en foyer. Med disse nye værelser er der i alt etableret 59 hotelværelser på Nørre Vosborg.

Indretningen i de nye hotelværelser er enkel og eksklusiv med moderne danske og italienske designmøbler samt TV og radio fra B&O. Badeværelser er i Philippe Starck design.

Der er to forskellige typer værelser med lidt forskellige diskrete farver, som man kan fornemme udefra, når man kigger gennem vinduerne og kan skimte de forskellige gardiner. Værelserne i stueetagen har en stor terrasse, hvor det er muligt at kigge ud over det nye græsareal mel-

lem bygningerne. Værelserne i den øverste etage har ovenlys og altan med udsigt.

Den nye træbygning medvirker til at skabe et helt nyt gårdrum på Nørre Vosborg på arealet mellem Nordladen på den ene side, den gamle forvalterbolig på den anden og den nye hotelfløj på den tredje side.

På den nordlige side af hotelfløjen er en lang askeallé med en sti, hvor man kan spadsere op til voldgraven og enten ind på borgen eller rundt på terrænet udenom Nørre Vosborg.

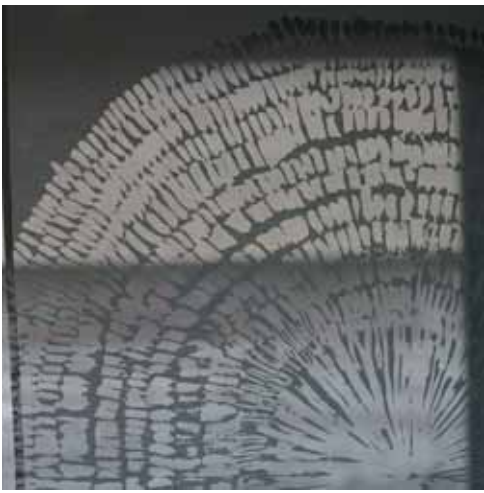
Hvis der skulle blive brug for det, vil der være mulighed for at opføre endnu en hotelfløj parallelt med den nyopførte hotelbygning på et byggefelt på hotellets nordlige side.

Borgens fire bygninger, Vosborglille og porttårnet

Drivkraften i restaureringen af borgen, Vosborglille og porttårnet har som med alt andet på Nørre Vosborg været, at man så vidt muligt ikke skal kunne se, at Realea's arkitekter og håndværkere har arbejdet i flere år med opgaven.

I dag er der 59 hotelværelser på Nørre Vosborg. Alle er indrettet med moderne danske og italienske designmøbler.

Borgen er meget særpræget og helt speciel, fordi den er sammensat af fire bygninger fra hvert sit århundrede med alt, hvad det indebærer af forskellige stilarter, udformning, indretning og materialer. Der er en ganske særlig skønhed over forskelligheden og sammensattheden på samme tid. På trods heraf er de

“ Det har indimellem været foruroligende at se det hele blive endevendt under restaureringen, og jeg har været bekymret for, om den enestående stemning ville forsvinde undervejs. Men jeg har også set med hvilken nænsomhed og omhu, restaureringen er blevet gennemført, og nu kan jeg kun glæde mig over det meget smukke resultat. Nørre Vosborg har bevaret sin særegne udstråling, og jeg er sikker på, at stedet også i fremtiden vil gribe folk om hjertet, når de kommer her.

Helle Henningsen
Middelalderarkæolog, fhv. museumsleder

involverede arkitekter i restaureringen enige om, at borgens bygninger og gårdmiljø hænger fantastisk godt sammen og danner en flot og usædvanlig helhed.

Der var imidlertid mange restaureringsmæssige udfordringer på de gamle borgbygninger og nok for arkitekterne at tage fat på, da restaureringsarbejdet blev påbegyndt i 2004.

Først blev iværksat et omfattende detektivarbejde, hvor alt skulle kortlægges, måles og registreres fra kvist til kælder. Vinduer, træværk, mure, tag, lofter, vægge, gulve og fundamenter blev nøje gennemgået.

Da alt var undersøgt og beskrevet, blev alle dårligdomme registreret, så der kunne skabes

et komplet overblik over de reelle forhold på borgens fire bygninger, Vosborglille og porttårnet. Målet med registreringen var at skabe et godt grundlag for beslutningerne om restaureringen og give håndværkerne mulighed for at vurdere og give tilbud på de forskellige opgaver.

Den første bygning, som blev sat i stand, var porttårnet, som man møder, når man kommer op ad grusvejen til Nørre Vosborg. Med restaureringen af porttårnet var det ønsket at vise besøgende og lokalsamfundet, at arbejdet med at redde Nørre Vosborg var godt i gang, og at der var nyt liv på vej til den vestjyske borg.

Herefter blev arbejdet sat i gang på næsten alle fronter på samme tid. Hundredvis af håndværkere har i løbet af de fire år, restaureringen har varet, arbejdet på Nørre Vosborg, og arkæologer har troligt fulgt arbejdet. Hver gang en gravemaskine har været i gang, har arkæologerne gravet med.

Konservatorer har sammen med museumsfolk også haft deres gang på Nørre Vosborg under den omfattende restaurering og har tålmodigt med kniv og børster undersøgt tapeter og farvelag på vinduer, gulve, lofter, vægge og døre.

Det lille porttårn, der er opført i 1790 af Peder Tang, var den første bygning, der stod særdig. Porttårnet er bygget efter hollandsk forbillede og er i dag Nørre Vosborgs vartegn.

Gyldenstjerne Huset

Nørre Vosborgs ældste bygning er Gyldenstjerne Huset, opført i Knud Gyldenstjernes ejertid i 1552. Hovedfløjen, som huset også kaldes, er den første bygning, man ser fra ladegårdsanlægget, når man kommer til selve borgens over den snoede bro.

Gyldenstjerne Huset er et toetages renæssancestenhus opført i overgangsperioden mellem middelalder og renæssance.

Gyldenstjerne Huset emmer af historie, mystik og sommerfuglestøv. Her har store personligheder, herskab og tjenestefolk haft deres gang. Når man i dag går rundt i det gamle hus, mærker man virkelig historiens vingesus og en ydmyghed over at være del af en lang historie. I husets stuer er det nærmest, som om tiden står stille.

Bygningen havde engang et kapel i den nordøstlige ende, men det blev nedlagt, samtidig med at portåbningen, der på daværende tidspunkt gik midt gennem bygningen, blev tilmurret, og empirestuen så dagens lys i stueetagen.

En ny indgang til gårdspladsen blev etableret ad en S-formet, brolagt indkørsel uden om nordgav-

len til en høj muret port i borggårdens nordøstlige hjørne. Det skete i Peder Tangs tid i 1788-90, da hans søn skulle giftes med en fornem borgmesterdatter, og der var brug for en stor stue til gæsterne. Det var også i disse år, han moderniserede alle borgens bygninger og ladegårdsanlægget til det udseende, som det har i dag.

De fine kamtakker, som man kan se i hver ende af taget på Gyldenstjerne Huset, er imidlertid ikke så gamle som selve huset. De er sat på i 1857 i den romantiske Tangs tid – formentlig for at pynte lidt på den rå bygning.

Gyldenstjerne Huset har også haft et udsigtstårn i gotisk stil på taget. Det blev opsat i 1868 af Tang familien og blev brugt til at kigge ud over borgens besiddelser.

I Gyldenstjerne Huset findes på første etage borgens pragtrum, riddersalen, samt anrettekøkken og to mindre gemakker. I stueetagen findes Empirestuen og barokstuen samt to mindre kamre. Bygningen er sat sammen med den sydlige fløj, også kaldet Tang Huset, med en karnapbygning.

I Gyldenstjerne Huset har det været nødvendigt at gå grundigt, men også meget forsigtigt

til værks. Mure og træværk skulle naturligvis behandles og suppleres med nyt træværk, hvor det var nødvendigt. Vinduer er taget ud og sat i stand, og gulve og lofter er restaureret. Her er både pudsede lofter samt gamle bræddelofter. Gulvene i Gyldenstjerne Huset er alle sæbebehandlede trægulve.

Konservatorer har brugt lang tid på at afdække tapeter og vægge for at finde ud af, om det var muligt at finde de originale farver og tapeter – og det lykkedes flere steder i Gyldenstjerne Huset. Faktisk dukkede der i Empirestuen det mest fantastiske velour floktapet frem, som skulle vise sig undervejs i restaureringsarbejdet at stamme helt tilbage fra 1802. Formentlig er det importeret fra Frankrig.

Alle mure og vægge er blevet behandlet for fugtskader, men ydermurene var de værst angrebne, og her kunne man desuden finde svampeangreb, som også krævede en professionel bekæmpelse.

Det er stadig muligt at se fugtskader, som er trængt gennem ydermurene i huset, men i takt med at disse får den rette behandling, vil fugten trænge ud i stedet for ind. Dette vil afhjælpe fugtproblemer inde i huset.

Riddersalen.

Gennem årene er der desværre brugt mange uhensigtsmæssige materialer til såvel udendørs som indendørs vedligeholdelse af overflader, og det har haft konsekvenser for bygningernes tilstand og medført fugt og svampeskader.

Under den gennemgribende restaurering er bygninger, murværk, vægge, gulve, lofter og vinduer ført tilbage til det oprindelige udtryk. Der er overalt anvendt originale materialer eller moderne materialer, som tilstræber de samme egenskaber som de oprindelige. Eksempelvis er de fleste indvendige overflader malet med silikatmaling, der giver mure og vægge mulighed for at ånde.

Moderne fjernvarme med rørføring og radiatorer er fremmed for husets oprindelige udtryk, og der er derfor lagt varme i gulvet, hvor det har kunnet lade sig gøre. Gulvvarme har desværre ikke været muligt alle steder i Gyldenstjerne huset. I stedet er der her opsat diskrete el-radiatorer.

H. C Andersen holdt i sommeren 1859 14 dages ferie på Nørre Vosborg. Han boede i Gyldenstjerne huset i et af de små kamre, der en gang har været kapel. Han skrev flere digte og sange fra sit ophold ved Vesterhavet og

nævnte Nørre Vosborg. I 1861 besøgte også kong Frederik den VII og grevinde Danner familien Tang på herregården og "holdt hof" i Empirestuen i Gyldenstjerne huset. Senest har Frederik den VIII besøgt Nørre Vosborg i 1908.

Riddersalen er et meget smukt rum, der altid har været ramme om selskabeligheder – og sådan vil det også være i fremtiden. Som en ny og praktisk tilføjel- se til Gyldenstjerne Huset er der indrettet et lille anrettekøkken ved siden af Riddersalen til brug ved fester og kulturelle arrangementer.

I riddersalen findes et fint dekore- ret træloft, som blev nænsomt restaureret. Loftsbrædderne blev taget ned ét for ét, nummereret, rensat og ordnet, så de kan holde mange år endnu. Da de blev sat op igen, viste det sig, at der var blevet fjernet så meget støv og snavs i fugerne, at brædderne ikke længere dækkede i loftets fulde bredde. Den slags ople- ver man også, når man restaurerer. Ved hjælp af godt tømmearbejde blev loftet suppleret og sat i stand, og i dag kan det ikke ses, at der måtte sættes brædder til langs ydervæggene.

Der har stået en del gamle møbler i huset. De er blevet sat i stand og kan nu bruges igen af de besøgende på den gamle herregård.

Ide Langes Hus

Den nordlige og formentlig næstældste byg- ning på borgen – Ide Langes Hus fra 1642 – var det mest medtagne hus i borganlægget. Det betød, at stort set al indmaden fra huset måtte rives ned. Også ydermurene måtte igen- nem en større istandsættelse for at kunne leve videre som herregårdsrestaurant og café.

Ide Langes Hus er et renæssancehus i bindings- værk og var, da Realea overtog Nørre Vosborg, hvidkalket med sorttjæret bindingsværk.

Det var Jens Juels enke, Ide Lange, der opførte huset og boede der alene i 15 år efter sin mands død. Jens Juel købte Nørre Vosborg af sin svoger Knud Gyldenstjerne, som var økonomisk trængt og var nødt til at sælge, selv om borgen havde været i familien Gyldenstjernes eje i 300 år.

Da ægteparret Ide Lange og Jens Juel ikke efterlod sig nogen sønner, var det svigersøn- nerne, der overtog parrets godser – blandt andet Nørre Vosborg.

“ Her under det blomstrende Hylde træ.
Vi sidde mod Vinden deiligt i Læ
Og see over Buske og Træers Top. Smukt
Nørre Vosborg løfte sig op
Med Taarn og med Gavl, som i gamle Dage,
Og gennem vor Tanke Minderne drage.
Om Bugge og Podebusk – til Peder Tang,
Sært Tankerne svulme og blive til Sang.

H.C. Andersen
10. juli 1859, Nørre Vosborg

Ide Lange Huset.

Senere, da Linde Leth-slægten holdt sit indtog på Nørre Vosborg, flyttede Henrik Johan Leth ind i huset med sin kone, der også var hans kusine, Sophie Kirstine Linde. Også hun blev enke og boede der sammen med sine seks børn. Hun døde efter 33 år i Ide Langes Hus i 1787. Havestykket ved siden af Ide Langes Hus er siden blevet kaldt "Gamle Fruens have".

Ide Langes Hus er 30 meter langt med egebindingsværk placeret på kampestenssyld. Da huset har fungeret som bolig i mange år, har der været en slags opdeling med køkken, bryggers og en kæmpe ovn i den vestlige del og formentlig stue/værelser i den østlige del. På samme måde er huset restaureret i dag med trægulve i den ene ende og stengulv ved køkkenet. I dag er huset opdelt i de to forskellige funktioner med toiletter og garderobe.

Ide Langes Hus var i meget dårlig stand, selv om det havde fungeret som café helt op til Realea's overtagelse. Vinduer, døre, murværk, træværk – ja, alt har været under kyndig behandling, og det var desværre umuligt at bevare ret meget af det gamle hus. De ydre mure er sat i stand og står der endnu dog suppleret af nyt træ i de bærende konstruktioner og bindingsværket. For at sikre sammenhæng med det træ,

som kunne bevares, stammer det "nye" træ fra gammel eg, som er skåret med båndsav på et traditionelt savværk på Hjerl Hede – ikke noget med rundsav og alt for moderne maskineri.

Det har været nødvendigt at dræne grunden og reparere fundamentet af gamle syldsten. Det har desværre kun været muligt at bevare en enkelt tværgående skillevæg indeni huset og den store, fine gamle ovn, hvor der både kan brygges øl, bages brød og ryges pølser. Ovnene fungerer stadig, og skorstenene er nu sat i stand, så den gamle ovn kan bruges igen.

Arkæologerne har fulgt arbejdet med udgravningen af Ide Langes Hus meget nøje og har også fundet forskellige pletter og andre gamle værdifulde ting, som nu undersøges nærmere.

Undervejs i arbejdet med restaureringen er det blevet klart, at husets sorte bindingsværk ikke har været sorttjæret altid, men derimod hvidt, og huset er derfor nu blevet kalket hvidt over det hele. Det har ikke været en let opgave at få den sorte farve til at forsvinde. For at forhindre gennemslag af de tjæreholdige stoffer i bindingsværket er overkalkningen sket med en særlig kalkblanding. Dette arbejde vil formentlig skulle fortsættes nogle år endnu.

Med den hvide farve på Ide Langes Hus er der kommet bedre sammenhæng mellem borgens bygninger, som alle er hvidkalkede med rødt tegltag.

De Linde Huset

Det vestligste hus på Nørre Vosborg er bygget omkring år 1770 i Christen Linde Leths ejertid og er en lille bygning i tidens barokstil med flere udvendige og storslåede stentræpper – den ene endda dobbelt med trin i begge sider og herunder en dør og trapper videre ned i kælderen.

Huset, der er godt og vel 25 meter langt, er bygget oven på en kampestenskælder med flere rum, som formentlig har været brugt til fangekælder. De Linde Huset er opført på kældrene af en tidligere bygning.

De store markante hoveddøre i et to-farvet zig-zag-mønster fungerer som en særpræget udsmykning sammen med de massive, murede trappeanlæg. Engang stod der to store træer foran den midterste dobbelte trappe. Rødderne fra disse træer har formentlig presset kældermurene, der var ved at falde sammen, da Realea overtog Nørre Vosborg. Murværket var faktisk så dårligt, at det var farligt at færdes i bygningen. Som

noget af det allerførste blev der derfor etableret støttmure, og murværket blev herefter stabiliseret. Dernæst gik man i gang med at restaurere kælderen, så huset stod på et ordentligt og sikkert fundament.

I De Linde Husets fundament er fundet gamle marksten og en enkelt møllesten samt fine stenplader, som man mener stammer fra Skærum kapel. Samme typer plader er fundet andre steder på borgen.

Historien er, at Knud Gyldenstjerne blev bedt om at rive Skærum kapel ned. Eftersigende skulle en del af stenene fra kapellet være genbrugt som byggemateriale til Nørre Vosborg. Det er formentlig forklaringen på, at der flere steder på Nørre Vosborg findes gamle kirkesten.

I De Linde Huset varstensoklerne malet sorte, men de er i forbindelse med restaureringen blevet skrabet fri for maling, så de i dag står i deres naturlige grånuance mod det hvide hus med det røde tegltag. Husets indervægge stod faktisk intakte og er i forbindelse med restaureringen blevet overfladebehandlet og malet i en flot lys grå farve, som står fint til de barokke døre med smukke dekorative malede udsmykninger

De Linde Huset.

i fyldningerne. Som i de andre huse på Nørre Vosborg har også vinduerne haft brug for en kærlig hånd og er alle taget ud og sat i stand og suppleret med en næsten usynlig koblet-rude, der sikrer, at varmen kan holdes inden døre.

Fyrretrægulvene er med undtagelse af et enkelt rum fornyet, og i den forbindelse er der indlagt gulvvarme, så man har undgået at skæmme væggene med radiatorer.

Huset har været brugt til bolig for de slægter, som har boet på Nørre Vosborg, og der har på et tidspunkt, mens Tang familien huserede på borgen, været et bibliotek i en af stuerne.

I De Linde Huset er i forbindelse med restaureringen indrettet fire conference- og møderum. Kælderen er også restaureret og bruges mest til at opleve stemningen af forud tiders uhyggelige fængselsceller. Ved rundvisninger og forskellige arrangementer fortælles spøgelseshistorier i kælderen.

Tang Huset

Tang familien boede på Nørre Vosborg i flere generationer og satte et meget personligt præg på herregården med opførelsen af Tang Huset,

restaureringen af Ide Langes Hus og opførelsen af ladegårdsanlægget, byggeriet af porttårnet og Vosborglille samt en række charmerende Tangske finurligheder.

Familien Tang har en ganske særlig tilknytning til Nørre Vosborg, fordi faderen Laurids Christensen havde været fæstebonde på gården Nør Tang, øst for Nørre Vosborg. Hans søn Peder Tang var stavnsbunden til Nørre Vosborg, som alle bondesønner på den tid, men han fik et fripas fra Henrik Leth i 1750 og kom i lære som købmand i Ringkjøbing.

Han var en dygtig købmand med et stort handelstalent og blev en rig mand, der siden købte Nørre Vosborg. Hans søn Niels Kjær Tang overtog Nørre Vosborg i 1798, mens Peder Tang stadig levede. Niels Kjær Tang, der døde i 1814, blev gift med Marie Katrine Meinert, og sammen fik de tre sønner og to døtre. En af dem var Andreas Ewald Meinert Tang, der efterfølgende satte sit meget personlige præg på Nørre Vosborg med sin romantiske åre og sit store kreative engagement i herregårdens arkitektur, drift og udadvendte liv.

Tang Huset er opført i 1839 i den nyklassiske byggestil og er med sit høje midterparti, kviste

*Tang Huset.
Øverst til højre den nygotiske
tilbygning fra 1862.*

på taget og vinduesinddeling meget stramt disponeret. Når man kommer ind ad hoveddøren, ser man i hallen to trapper. Den ene fører op til første salen, mens den anden alene er bygget for at skabe symmetri. Den fører ingen steder hen. Mellem de to trapper findes et fint maleri, som konservatorerne har afdækket og retoucheret.

Indretningen er helt klar og stringent allerede ved hoveddøren. Til højre for hoveddøren ligger det gamle køkken, bryggers, strygestue mm. og i forlængelse heraf den gamle toiletbygning. Til venstre for hoveddøren findes den lange gallerigang, som fører til karnapstuen og videre til Gyldenstjerne Huset. Parallelt med gallerigangen mod den sydlige væg er de fire herregårdsstuer og Tangs soveværelse placeret en suite.

Den stramme opdeling med køkkenregionerne på den ene side og stuerne på den anden side er typisk for den tid, Tang Huset blev bygget. Herregårdsstuerne ender i den senere opførte karnapstue.

Huset er udstyret med mange af de såkaldte Tangske finurligheder, som Andreas Meinert Tang har fundet på og inddraget i byggeriet. Mere herom senere.

Hallen i Tang Huset.

I forbindelse med restaureringen er der ikke ændret på indretningen i huset. Opdelingen er stadig skarp mellem køkken og toiletregionen i den ene del og stuerne i den anden, selv om man kan undres lidt over, at soveværelset er placeret mellem spisestuen og stuerne. Forklaringen er formentlig, at spisestuen en gang har været en slags strygestue eller et rum, hvor der blev arbejdet, så opdelingen har givet god mening. Den ene af de nuværende stuer har derfor sikkert været en spisestue.

Soveværelset er indrettet med to små værelser med døre som en del af bagvæggens malede motiv. I det ene har formentlig stået en toiletspand. I det andet, der ligger bag den "blinde" trappe ved hovedindgangen, har der været brusebad under trappen; endnu én af den kreative Tangs finurligheder.

I soveværelset kan man også se nogle helt fantastiske billeder i gyldne farver, som er malet på væggene henover døre og bagvæggen. Malerierne så dagens lys ved en tilfældighed engang i 1970'erne i forbindelse med en mindre brand, hvor Brandvæsenet postede vand på væggene. Det kæmpestore vægmaleri åbnede sig bag det våde tapet, som faldt ned. Vægmaleriet er nænsomt restaureret og får nu

lov til at pryde soveværelsets bagvæg med sine rødgyldne farver.

I den lille blå ovale stue ved siden af soveværelset kan man se statuen af slavinden af J. A. Jerichau, der har erstattet kaminen i rummet. Statuen har været en tur omkring Odense, hvor den er blevet rensed og sat i stand, men ellers ser den stadig ud, som den har gjort tidligere med manglende kropsdele, som er gået i stykker i løbet af de mange år, den har boet på Nørre Vosborg.

I køkkenet står det gamle komfur, som endnu virker og bruges til at bage småkager og æbleskiver ved forskellige arrangementer. Toiletbygningen mellem De Linde Huset og Tang Huset er også en af de Tangske finurligheder og står stadig intakt med tre rum med hver sin toilettønde og en usædvanlig trappekonstruktion, der fører både til De Linde Huset og til første salen af Tang Huset.

På Nørre Vosborg fortælles mange historier fra gamle dage. En af historierne handler om toiletbygningen og er fra Andreas Ewald Meinert Tangs tid, hvor kongen var på besøg, og de to sad på hver sin toilettønde og fik sig en god snak. Da de skulle rejse sig, kunne de ikke rig-

tig finde ud af, hvem der skulle rejse sig først, fordi Tang hverken var kongelig eller adelig og derfor ikke kunne rejse sig før kongen, der imidlertid heller ikke kunne rejse sig før en mand "under stand". Derfor blev Tang udnævnt til etatsråd, og de kunne rejse sig samtidig. Om historien er sand vides ikke med sikkerhed, men den er blevet fortalt mange gange på Nørre Vosborg siden.

Også i Tang Huset var der nok at tage fat på. Generelt var murværket i Tang Huset i en rigtig dårlig forfatning. Ydermurene var behandlet forkert, og fugten blev lukket inde i murværket i stedet for at trænge ud på murens yderside. Konsekvensen var, at fugten slog ind på væggene i huset, og det har været noget af en kamp at få bugt med fugt og svamp i murværket.

En tidligere ejer havde sat gipsvægge op for at holde på varmen i de kolde ydermure mod syd. Da de ekstra vægge blev taget ned, kunne konservatorerne med kniv og hammer enkelte steder finde frem til de gamle tapetlag helt tilbage fra dengang, hvor huset blev opført.

I forbindelse med restaureringen er der til tre af bygningens stuer valgt nye tapeter fra perioden. De valgte tapeter i gul, blå og grøn er pro-

Det store vægmaleri i Tangs soveværelse åbenbarede sig ved en tilfældighed efter en brand i 1970'erne.

duceret med oprindelig teknik på en fabrik i Sverige.

Som med alle andre vinduer på Nørre Vosborg er også vinduerne i Tang Huset taget ud og sat i stand, og vinduerne er nu forsynet med en næsten usynlig forsatsrude.

Lofterne i stuer og soveværelse er pudsede uden fin stuk, mens der i køkkenet og bryggersregionen er opsat et gammelt bræddeloft. De pudsede lofter behandles med tynd hvidtekalk, brun sæbeopløsning og til sidst limfarve. De gamle bræddelofter vaskes grundigt og skrubes og slibes herefter med håndkraft. Der kittes og fuges med linoliekit og males med linoliemaling.

Gulvene er ikke store brede planker, som i de andre huse i borgen, men er en blanding af forskellige gulve. I Tang Huset findes både sæbebehandlede trægulve, malede trægulve enkelte steder og stengulve i køkken og lokumsbygningen. I forbindelse med restaureringen er gulvene blevet sat i stand, så de kan holde i endnu mange år. Trægulvene er blevet behandlet med lud og sæbe, mens de malede gulve er slebet og malet.

Tang Huset har altid fungeret som bolig og skal også nu benyttes til hyggestuer, hvor man

kan sætte sig ned med en kop kaffe og en avis og læse lidt eller blot mærke den ganske særlige Nørre Vosborg stemning. De møbler, som har været gennem en større restaurering hos en møbelsnedker på Fyn, vil være i en sådan stand, at de kan bruges som ganske almindelige møbler i en hvilken som helst stue.

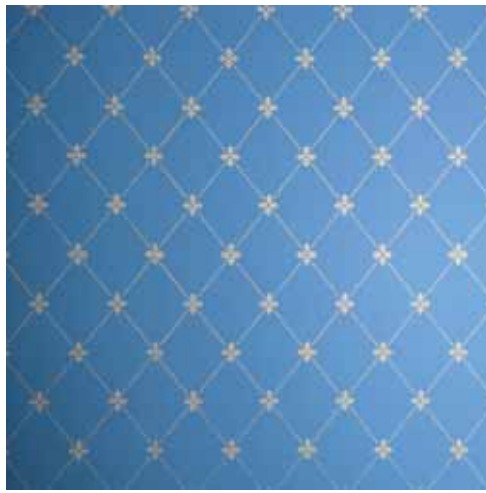
I den øverste etage findes et gammelt børneværelse, som har stået hen i mange år uden at blive brugt. Gulvet var hullet og farligt at bevæge sig på. Udover dette værelse, som nu er sat i stand, er der nogle rum, som i dag fungerer som kontor for den nye driftsfond og loftsrum, hvor der er mulighed for opbevaring.

Den lange gallerigang er malet helt i hvidt og rummer buster og malerier. Gangen fører ned til døren ind til karnapstuen, der igen fører videre til Gyldenstjerne Huset med trappen til første salen, hvor riddersalen i Gyldenstjerne Huset findes.

Karnapstuen

Her er tale om en af de absolutte perler på borgen. Karnapbygningen, der er fra 1862, er opført af Andreas Ewald Meinert Tang i nygotisk byggestil. Bygningen kobler Tang Huset

Tre stuer er i dag indrettet med tapeter inspireret af tiden, der er produceret med oprindelig teknik på en fabrik i Sverige.

sammen med Gyldenstjerne Huset og indeholder blandt andet karnapstuen.

Fra denne stue kunne herskabet sidde og kigge ud af de spidsbuede nygotiske vinduer og betragte hele ladegårdsanlægget, markerne, dyrene og de arbejdende bønder.

I forbindelse med restaureringen er genopført en lille forhøjning på gulvet, så man sidder lidt højere helt ude ved vinduerne og dermed fra stolene kan få det fulde overblik over hvem, der kommer og går på Nørre Vosborg. Sådan har det formentlig også været før i tiden. Som i alle bygninger på herregården er der også i karnapstuen gennemført restaurering af vinduer, vægge, gulve og lofter.

Portttårnet

Tårnet, der er noget af det første, som møder én, når man kommer til Nørre Vosborg, er fra 1790 og er bygget i Peder Tangs ejertid og består af en klokke, et ur, et lille uisolaret rum ovenpå klokkerummet og den fineste blytækkede kuppel. Det er et smukt paliasterprydet portttårn byg-

get efter hollandsk forbillede og er blevet en slags vartegn for Nørre Vosborg. Portttårnet har haft flere forskellige farver gennem tiden. På P. Saabys billede fra 1848 er det gult, og det har det sikkert været i en del år. Portttårnet har imidlertid nu fået en lys grå farve, mens tårnets pilastre og gesimser er kalket hvide.

I 1964 gennemgik portttårnet en større istandsættelse og fik ved den lejlighed repareret kuppelen og blev malet. Desværre var materialerne ikke de bedste for tårnet, og der var derfor brug for endnu en omfattende restaurering, da Realea overtog Nørre Vosborg i 2004.

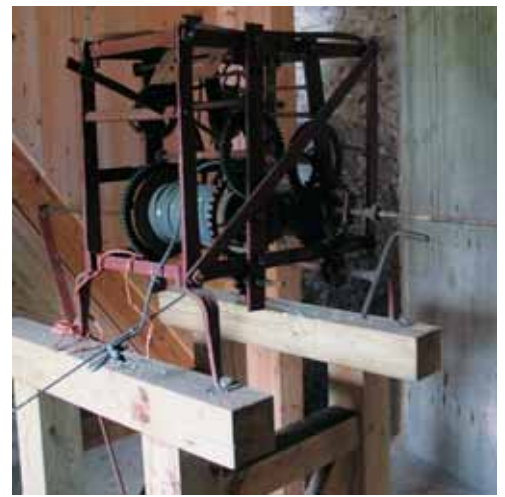
Det gamle ur virkede ikke længere på grund af meget rust. Urværket er nu blevet rensat og sat i stand, så det igen går og slår, som det skal. Undervejs i restaureringsforløbet blev de gamle urskiver og urskivernes ene viser (der er nemlig kun én pr. skive) fundet på loftet i en af borgbygningerne, og to nye kopier blev herefter lavet i egetræ.

Klokken og uret kommer formentlig fra en gammel kirkelig bygning, og det formodes at være årsagen til, at der på urskiven med de romerske tal er to tre-taller og ingen fire-taller. Ingen har ønsket at udfordre Vorherre ved at

“ Når jeg går heroppe og arbejder, tænker jeg tit på, at det kunne være sjovt at have en tryllestav og så blive bragt 200-300 år tilbage i tiden og opleve de mennesker, som arbejdede her. Det kunne være spændende at se, hvordan de udførte det daglige arbejde med det værktøj og redskaber, de havde dengang. Nørre Vosborg sætter virkelig tankerne i gang. Jeg kommer til at savne dagligdagen på Nørre Vosborg.

Frits Lind
Murermester, Børge Lind & Sønner

*Det gamle ur på portttårnet
virker igen.*

være perfekte skabere som Han. Og sådan er det stadig. På den nye urskive, der er malet med stor nøjagtighed af en skiltemaler, er der stadig to tre-taller og intet fire-tal.

Undervejs i arbejdet med porttårnet viste det sig, at kuplen var i meget værre stand end først antaget, og det var derfor nødvendigt at lægge helt nyt blytag, selv om det eksisterende ikke var så gammelt endda.

På begge side af tårnet løber havemurspartier som henholdsvis er kalkede og står i blank mur med et hulmønster magen til det murværk, som følger broen over voldgraven og leder ind gennem den nyklassiske port ind på borgens gårdsplads.

Vosborglille

Som det står dér lidt tilbagetrukket fra grusvejen, ligner det et lille eventyrslot. Det var den romantiske ejer Andreas Ewald Meinert Tang, der i 1853 opførte Vosborglille til sin ældste bror Peder Tang, som var lokal præst og døde i 1876.

Siden har Vosborglille været brugt som enkesæde, og det var også her, den forrige ejer Henrik Haubroe boede sammen med sin hustru Kir-

sten, der arvede Nørre Vosborg fra sin familie. I en periode har Vosborglille tillige fungeret som børnehjem for forældreløse børn fra egnen. I forbindelse med 2. verdenskrig dukkede også soldater op, som ville bo på Nørre Vosborg og Vosborglille. Der var dog hverken vand eller ordentlige toiletforhold, så det blev et kort besøg.

Den nygotiske stil er gennemført på Vosborglille med krydsende sprosseværk i de spidsbuede vinduer og et tårnagtigt midterparti og er i øvrigt den eneste historiske bygning på Nørre Vosborg, der ikke er omfattet af fredning.

Andreas Ewald Meinert Tang har som tidligere nævnt sat sit store præg på herregården, og Vosborglille er blot et af de mange arkitektoniske bidrag fra hans tid. Vosborglille var imidlertid i en elendig stand, da Realea overtog Nørre Vosborg, og et øjeblik blev det overvejet, om det overhovedet var muligt at restaurere bygningen. Vosborglille passer imidlertid så fint ind i den historiske og arkitektoniske helhed på herregården, at der hurtigt var enighed om at sætte de nødvendige kræfter ind på opgaven.

Og det har ingen siden fortrudt – selv om udfordringerne var store.

Vosborglille.

En del af muren ud mod haven væltede, og det krævede en større indsats at redde resterne af den. Der var svamp i både murværk og puds i en sådan grad, at der var brug for en gennemgribende indsats for at bekæmpe det omfattende svampeangreb. Alle overflader er nu behandlet, og den frygtede svamp er ikke længere på Vosborglille. Alle døre og vinduer er blevet sat i stand, og facaden er genopbygget. Også taget er fornyet med røde tegl som på de andre bygninger på Nørre Vosborg.

I forbindelse med restaureringen var det nødvendigt at sænke gulvet for at udnytte kælderens til indretning af værelser. Bygningen rummer nu fem suiter med to værelser i hver – to suiter i kælderen, to i stueetagen og en på den øverste etage. Der er desuden etableret en ny balkon mod søen og en veranda, hvor man kan sidde og nyde udsigten over Svanesøen, markerne og det lille skovstykke bag Sydladen.

De Tangske finurligheder

Tang familien har på alle måder haft en stor indflydelse på Nørre Vosborg, som var meget forsømt ved Peder Tangs overtagelse i slutningen af 1700-tallet. Men udover den nødvendige vedligeholdelse og fornyelse, som Tang famili-

en gennemførte på alle borgens bygninger, er der også tilført mange sjove detaljer på Nørre Vosborg i slægtens tid. Disse tiltag er senere i folkemunde blevet døbt de Tangske finurligheder.

Der er ingen tvivl om, at Andreas Ewald Meinert Tang har haft en romantisk åre og haft lyst til at pynte på Nørre Vosborg, tydeligvis inspireret af udlandet. Fra forskellige arkiver kan man finde nogle af hans mange tegninger til de forskellige bygninger. Selv om han måske ikke var den store tegner, så opleves hans kreativitet og lyse sind tydeligt med opførelsen af det lille eventyrslot Vosborglille, faderens romantiske porttårn, den flot svungne karnapstue med mange små detaljer samt det lille tårn (tagrytter) på Tang Huset, der på forunderlig vis får Tang Huset til at supplere de andre bygninger på borgen.

Det lille tårn blev pillet ned omkring 1975, fordi det var helt råddent, og utæthederne gik ud over taget og bygningen. I forbindelse med restaureringen blev det besluttet at genopføre tårnet. Opmålingstegningerne blev fundet frem og tårnet genskabt på et lokalt tømrerværksted, som med møje og besvær med en lille kran fik tårnet gennem den smalle port og ind

*Trapperummet mellem
den nygotiske
tilbygning fra 1862 og
Gyldenstjerne Huset.*

i gården, hvorfra tårnet blev hejst tilbage på Tang Husets tag. Det er en tro kopi af det gamle tårn fra Tangs tid med blykuppel og vinduer. Herfra kunne Tang kigge ud over alle sine besiddelser. Tårnet klæder Tang Huset og er et fint minde om den romantiske, lyse sjæl Tang.

Andreas Meinert Tang brugte imidlertid sin kreativitet til andet end dekorative tilføjelser til nye og eksisterende bygninger på Nørre Vosborg. Han etablerede formentlig også Danmarks første brusebad. Imponerende må det have været. Ved siden af hans soveværelse i stueetagen på Tang Huset er to små døre, som leder ud til små rum – det ene har formentlig været her, natpotten har været, og det andet var placeret under hovedtrappen.

Her under trappen blev lavet en bruseniche og et hul op gennem et trappetrin. Ovenpå trinets stod så en lille kasse til at fylde vand i. Etatsråd Tang havde også en lille rude på siden af trappen, som han kunne banke på, når han gerne ville have vand påfyldt den lille kasse til sit brusebad. Stuepigerne kunne stå på trappen, åbne lemme i kassen og hælde vand ned gennem hullet, så Tang kunne stå under trappen og mærke det dejlige rislende vand, som var det

*Den lille tagrytter
på Tang Huset.
Det lille tårn blev pille
ned i 1975, fordi det var
helt råddent, men er
under restaureringen
blevet genskabt.*

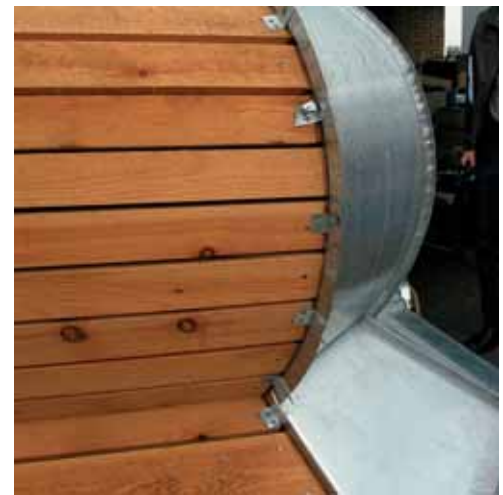
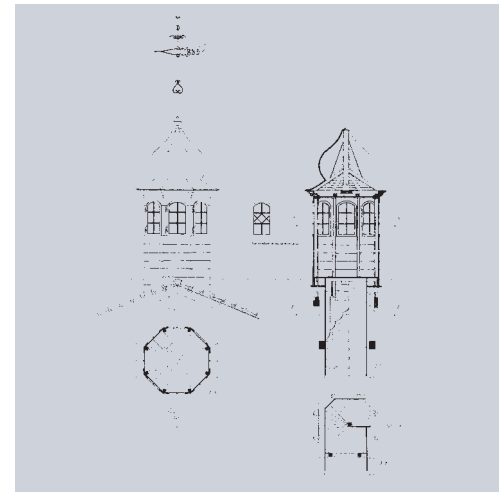
en moderne bruser. Man kan stadig se Tangs finurlige brusebadskonstruktion på Nørre Vosborg.

Etatsråds Tang brugte også sin fantasi, da han etablerede lokumsrummet med tre toilettønder i det lille rum mellem Tang Huset og De Linde Huset. Herfra er opført nogle sindige trappekonstruktioner, der fører fra første etage i Tang Huset til lokumsbygningen, mens en anden trappe føres via kælderens til De Linde Huset og forbinder de to huse. I forbindelse med lokumsrummet havde Andreas Meinert Tang også opfundet et avanceret tømme-system på toilettønderne.

Møbler, malerier og nips

Møbler, malerier, nips og andet løst inventar er i høj grad med til at skabe den helt særlige stemning på Nørre Vosborg, så der er passet godt på store som små ting.

Møblerne skulle restaureres, så de ikke længere var skrøbelige og i stykker. De skal kunne holde til at blive brugt af Nørre Vosborgs gæster. Også malerierne trængte til at blive rensset og frisket op, så farverne kom frem, som de var en gang.

Fælles for både møbler, malerier og nips er, at de er ramponerede og slidte. Ligesom bygningerne bærer inventaret præg af et langt liv, hvor der i nogle perioder har været råd til at vedligeholde inventaret og i andre perioder ikke.

Der må imidlertid gerne i nogen grad være stød og ridser, som er kommet til undervejs i tingenes lange liv. Det er en del af tidens tand, og det må man gerne opleve, når man besøger de gamle stuer.

Da Realea overtog herregården, stod der mange møbler i stuerne, og der hang billeder på vægge samt lysekroner i lofterne. Det var svært helt at vurdere, hvilke ting, der havde stået på Nørre Vosborg i mange år, og hvilke ting, der var blevet bragt hertil af skiftende ejere.

Der var også store variationer i kvaliteten af møblerne og det øvrige inventar. Nogle af møblerne repræsenterede ingen reel værdi, andet end at de havde stået på Nørre Vosborg, mens andre tydeligvis havde en lang historie fra egenen.

Det meste inventar er i dag restaureret og genopsat i borgens stuer.

Alt inventar, både stort og småt, er gennemgået, registreret og pakket ned af middelalderar-

kæolog Helle Henningsen og efterfølgende kørt til en lagerhal, hvor det har været opbevaret under restaureringen. Herefter er det bragt til Fyn, hvor en møbelsnedker har restaureret tingene, og siden er alt bragt tilbage til Nørre Vosborg, hvor det hører hjemme.

Det er med det udgangspunkt i dagligt brug, at møbelsnedker gennem 25 år, Mogens Funck Jensen, har gennemgået malerier og møbler. Det er imidlertid meget kostbart at restaurere og ompolstre gamle møbler, så det har været vigtigt, at det er gjort med en faglig høj kvalitet og realistiske prioriteringer undervejs i restaureringsprocessen.

Indimellem må det have gjort ondt i hjertet på møbelsnedkeren, når han i arbejdet med møblerne fra Nørre Vosborg har oplevet tidligere ejeres nødtørftige reparationer med søm og andre for-hånden-værende materialer, som ikke hører hjemme på de gamle møbler. Men det er vilkårene. Nørre Vosborgs bygninger og inventar har været brugt, og borgen har ikke været et museum, men et sted, hvor der er arbejdet og levet. Og det har sin pris.

Møblerne er meget forskellige i stil og udformning – alt afhængig af hvilke bygninger på her-

regården, de har stået i, og hvor de kommer fra. I riddersalen står eksempelvis et meget gammelt skab i udskåret eg, som har været svært at datere. Under restaureringen blev der fundet hemmelige skuffer, og på bagsiden af en af fyldningerne fandt møbelsnedkeren en note fra en lokal snedker, hvoraf det fremgår, at skabet har gennemgået en restaurering i 1862 i Vemb.

I et stort dækketøjskab i skåret egetræ i et af rummene ved siden af køkkenet i Tang Huset fandt man en læderlap, hvorpå det fremgik, at skabet på et tidspunkt har været en tur i Kristiansstad.

Andre møbler er i håndpoleret mahogni og med fint silkebetræk, og det er tydeligt, at de har hørt til i de fine stuer. Efter polering og ompolstring er de igen klar til at modtage gæster som i gamle dage.

Møblerne er så vidt muligt forsøgt anbragt de steder, hvor de stod ved nedpakningen, eller som man kan se på gamle billeder, at de engang har stået.

Det har imidlertid været nødvendigt at supplere med indkøb af møbler på auktioner for at

have møbler nok til at fylde stuerne op. Mange af de oprindelige møbler var nemlig i en meget dårlig forfatning og kunne ikke sættes i en sådan stand, at de kunne bruges igen, og vestfløjen var stort set uden møbler.

Malerierne er blevet restaureret på Fyn af en museumsconservator. De er blevet behandlet og afrenset med originale materialer og fremstår i dag rene og klare i farverne uden at se nye ud.

På Nørre Vosborg findes de smukkeste lysekroner med glimtende prismer og krystaller. Også de har været igennem en omfattende restaurering, hvor prismene er rensset, pudset og suppleret. Riddersalens to lysekroner har desuden fået ny lueforgyldning.

Nørre Vosborgs sjæl og stemning er ikke så ligetil definerbar, men den handler udover bygningerne, møbler, malerier også om alle de små nips-genstande, der har præget indretningen. Også de er gennemgået, rensset, pudset, repareret og sat op i stuerne igen. Noget mere kønt end andet – men det hører til på Nørre Vosborg.

De er alle en del af Nørre Vosborgs historie.

Et gammelt skab i udskåret eg pryder efter en nænsom restaurering igen Gyldenstjerne Husets riddersal.

Tapeter, vægge og lofter

Da Realea kom til Nørre Vosborg, var ingen i tvivl om, at der var problemer med råd og fugt. Man kunne simpelthen lugte det.

Der har derfor været et omfattende arbejde med at få bugt med svampeangreb, fugtskader og råd i bygningerne. Der har gennem årene været brugt forkerte materialer til at male facaderne og de indendørs vægge. Der har været utætheder, og så har der manglet varme. Alt sammen har det været medvirkende til de fugtskader, som arkitekter, håndværkere, arkæologer og konservatorer oplevede, da de skulle grave i fortidens udsmykninger på vægge og døre.

Bevæbnet med grisekniv, afdækningshammer og urmagerkniv har arkæologer og konservatorer huseret på Nørre Vosborg under den lange restaurering. Ekspertes har som rene farvedetektiver skrabet og banket for at finde ud af, hvordan væggene i de gamle bygninger har været malet og tapetseret. Og det lykkedes flere steder at finde frem til spændende eksempler på tidligere tiders dekorationer.

På borgen fandt man således i Gyldenstjernehuset et helt fantastisk floktapet i velour sat op i ark. Det var noget af en bedrift og en glædelig

overraskelse. Sådanne tapeter er tidligere kun set på museer i Danmark – ikke på herregårde eller i private hjem. Senere viste det sig, at tapetet kan dateres helt tilbage til 1803 og må derfor være importeret fra Frankrig, da den type velourtapeter først sås omkring år 1900 i Skandinavien. Det var en tømrer, der fandt resterne af en avis og en lap papir under tapetet, og dermed kunne man med sikkerhed datere, hvornår tapeterne blev sat op.

Der var i forbindelse med fundet diskussioner mellem arkitekter og konservator om, hvorvidt det lyserøde tapet med de voldsomme bordaux-mønstrede border var mere sjældent, end det var kønt. Da det var færdigrestaureret, var der imidlertid enighed om, at tapetet hører hjemme på Nørre Vosborg og faktisk ser ret flot ud.

Væggene er behandlet helt ind til grunden og repareret for skader. De er malet med silikatmaling, som er en maling, der i udseende minder meget om de originale limfarver, som oprindeligt var brugt på både vægge og lofter. Den nye silikatmaling medvirker til, at væggene kan ånde, og dermed forebygges, at fugten bliver inde i væggene og skaber grobund for nye fugt- og svampeskader.

I empirestuen dukkede under restaureringen et gammelt floktapet i velour op. Tapetet kan dateres tilbage til 1803 og må være importeret fra Frankrig. Det er i dag restaureret.

På døre og hjørneskabe i Gyldenstjerne Huset fandt man fine bemalinger, som indtil videre står, som da man fandt dem. På et senere tidspunkt vil man muligvis restaurere dem.

I Gyldenstjerne Huset afdækkede man flere spændende udsmykninger – blandt andet et maleri på to dørstykker.

Bag en kalket væg i Tang Husets hall dukkede også et gammelt vægmaleri frem, som en konservator har restaureret og retoucheret, så det i dag står klart i farver og motiv.

Vinduer

Der er mere end 200 vinduer på Nørre Vosborg, så der har været nok at tage fat på for arkitekter og håndværkere. Alle vinduer har været taget ud, er blevet gennemgået og repareret, så de kan klare endnu en del år.

Der er flere forskellige slags vinduer på Nørre Vosborg. De fleste er vinduer i træ, som hovedsageligt er at finde i de gamle borgbygninger, Vosborglille og porttårnet samt i forvalterboligen. En del af vinduerne i ladegårdsanlægget er dog staldvinduer i støbejern. Så vidt muligt er de gamle vinduer blevet bevaret. Hvor det

ikke har været muligt, er kopier af de eksisterende vinduer blevet genskabt.

Som udgangspunkt har det været ønsket, at facaderne på bygningerne stod, som de altid har stået med den ælde og patina, som er naturlig for gamle bygninger. Dog er alle kalkede facader frisket op med nykalkning. Vinduerne er sat i stand, så træet er sundt og kan holde til både vestenstørme og daglig brug. Smedejernsvinduerne er behandlet for rust og tæring og malet på ny.

På vinduerne i træ er den gamle maling skrabet af, og træværket er behandlet. Det træ, som er råddent, er skåret væk og erstattet af nyt træ, og så er det malet med farver, der passer til den tid, hvor vinduerne er skabt.

På indersiden af vinduerne er der sat helt tynde ekstra glas. Måden, de er opsat på, gør, at det stadig er muligt at åbne vinduerne. Glasset er helt uden rammer, hvorved de stort set er usynlige, men alligevel skaber en isolation, der er helt på højde med moderne energiruder i dag.

I borgens fire bygninger er vinduerne af træ malet hvide indvendig, og udvendig er de også

Alle vinduer har været taget ud, er blevet gennemgået og repareret, så de kan klare endnu en del år.

hvide, men på borgen er en del af rammerne malet med en lys beige farve.

I de to ladebygninger er der smedejerns staldvinduer, der er malet sorte. Den blå farve på porte og døre samt vinduer af træ passer til murene og er med til at fremhæve murstenene. Ligesom vinduerne i træ er de alle taget ud, og mest muligt af det oprindelige materiale er bevaret. Det har dog i et vist omfang på grund af rust og tæring været nødvendigt at rekonstruere en hel del vinduer, da de var i meget dårlig stand.

Isoleringen er på en del af vinduerne i smedejern foretaget på samme måde som med vinduerne i træ, hvor der med opsætning af et ekstra lag glas er skabt en god isolering.

I møderummet i kalvestalden på sydmuren er isat vinduer og glasdøre med en mørk stålramme bag slidser i murværket. Når man kigger ned langs laden, ser man ikke vinduer. De er kun tydelige, når man står lige foran og kigger ind. Det er en utraditionel løsning, der tager udgangspunkt i, at facaden skal se ud, som den altid har gjort, selv om der er behov for at få mere lys ind i møderummet end staldvinduerne kunne levere.

Når man kigger ned langs siden af ladegårdsanlægget mod syd, kan man ikke se ekstra vinduer. Bag slidser i murværket er skjult ekstra vinduer, der tilfører nødvendig lys til bygningens lokaler.

I den nye hotelbygning og i den vestligste del af Sydladen er der anderledes vinduer end i resten af ladegårdsanlægget. I hotelfløjen er isat moderne vinduer og døre i mørkt træ, som passer til bygningens udtryk og som falder fint ind i tag og vægge.

Belysning, varme og ventilation

At opleve Nørre Vosborg efter mørkets frembrud er noget helt specielt. Gårdens afsondrede placering langt fra anden større bebyggelse understreges, når mørket favner gårdanlægget. Stjernehimlen træder uforstyrret frem og konkurrerer kun med lyset fra bygningernes indre.

Nørre Vosborg har altid stået i mørke som et rigtigt eventyrslot med små levende lys, der glimtede i vinduerne.

Denne oplevelse er søgt bevaret i belysningen af borganlægget. Derfor belyses avlsgårdsanlægget så diskret som muligt med kun den mest nødvendige belysning.

Lyskilderne er generelt placeret lavt og afskærmet, så der ikke påstår blændingsgener. Det er hovedsageligt lyset indenfor i huset, som fra

vinduerne lyser herregården op. Det gælder både i ladegårdsanlægget og på selve borgen samt hotelbygningen og Vosborglille. Lysniveauet holdes generelt lavt, så man oplever lyset fra bygningerne strømme ud og drage blikket til bygningernes indre. Som støtte til denne belysning er dog, hvor det er nødvendigt for sikker færdsel, opsat små diskrete lamper.

Gæster og personale ledes rundt i anlægget ved lamper, der er placeret ved de vigtigste døre og adgangsveje for at skabe en række pejlepunkter, som kan lede én på rette vej.

I ladegårdsanlægget er der placeret lamper på væggene. De er tegnet af Torsten Thorup og Claus Bonderup i 1980'erne.

I borgens bygninger er der indvendig, udover lysekroner og gamle originale lamper, opsat lamper i moderne klassisk design.

I restauranten i Ide Lange Huset er to forskellige farver af den moderne Cavavaggio lampe. Der er sorte i restauranten og hvide i cafeteriet, hvor den store gamle ovn står.

Udenfor i borganlægget er det kobberlamper fra Focus i model Quatro, som lyser op.

Der bruges naturligvis meget energi til at opvarme Nørre Vosborg, der heldigvis har sin egen vindmølle, som delvis forsyner borganlægget og ladegårdsanlægget med strøm til lys og varme.

Isolering var også noget af en mangelvare på den gamle borg, der primært var opvarmet med gamle jernovne, og varmen peb ud af huller og utætheder. I forbindelse med restaureringen er der foretaget isolering, hvor det har været muligt. Desuden er skorstenene blevet repareret, og en del af de gamle jernovne er restaureret, så de kan bruges i dag.

Da der blev lagt nye tage på borganlægget og ladegårdsanlægget, blev der i alle bygninger isoleret under tegl- og stråtag. Der er, hvor det overhovedet har været muligt, lagt gulvvarme i de nyrestaurerede gulve for ikke at skæmme de gamle stuer med alt for mange radiatorer.

Vinduerne er blevet isoleret med ekstra glas, så der er opnået god isolering – både i laderne og i bygningerne på gården.

Den nye hotelfløj er naturligvis isoleret efter alle kunstens regler; ganske som nyere bygninger er.

Lysningsniveauet holdes generelt lavt, så man oplever lyset fra bygningerne strømme ud og drage blikket til bygningens indre.

I ladegårdsanlægget er der også eksperimenteret med udluftning på en miljømæssig god måde. Det er lykkedes at gennemføre en såkaldt naturlig udluftning, som betyder, at det ikke har været nødvendigt at installere moderne udluftningsanlæg i multisalen. Via riste i jorden ved ydersiden af murene trækkes luft ind, som varmes op, når det kommer ind i det store højloftede rum. Udluftningen sker gennem myndlingen i tagets rygning.

Tage, mure og træværk

På Nørre Vosborg er bygningerne opdelt i dels de hvidkalkede borgbygninger og Vosborglille, som i forbindelse med restaureringen har fået nyt rødt tegltag, og dels ladebygningerne samt hestestalden, hvor der er lagt nyt stråtag.

Der er på begge typer tag lagt fast undertag, som medvirker til en øget brandsikkerhed og isolering og som er en fornuftig investering i fremtiden, da det er medvirkende til at sikre bygningerne i mange år frem.

Helt andre materialer finder man på den nye hotelfløj, hvor taget er af sibirisk lærketræ, der er lagt på klink. Både porttårnet og den lille tagrytter har fået bly på taget.

Tage udskiftes løbende, når de trænger på grund af huller eller utætheder. Derfor er tagene på herregårde med flere bygninger sjældent lige gamle. De repareres hen ad vejen. Sådan har det også været med Nørre Vosborg indtil den omfattende restaurering i 2004-2008.

Såvel mure som træværk og tage var i rigtig dårlig stand, og det blev besluttet at udskifte alle tage med behørig respekt for den enkelte bygnings særpræg. Bygningernes ændrede funktioner med mange mennesker i alle bygninger betød, at der blev stillet helt nye krav til blandt andet isolering og brandsikkerhed. De nye tage blev derfor en væsentlig del af restaureringen på Nørre Vosborg og har været med til at skabe mulighed for de nye aktiviteter.

Det er således første gang i Nørre Vosborgs historie, at der er nye tage på alle bygninger på samme tid. Og sådan bliver det nok aldrig igen. I forbindelse med den løbende vedligeholdelse vil der bliver repareret hist og pist, når det er nødvendigt, som det er naturligt på en ejendom, hvor der leves og arbejdes, og hvor vind, vejr og placering gør, at bygninger, mure og træværk ældes og får skader på forskellige tidspunkter.

Alle bygninger på Nørre Vosborg har i dag for første gang i stedets historie nylagte tage.

I forbindelse med restaureringsarbejdet har det krævet stor tålmodighed at fjerne maling og andre materialer, som har lukket fugten inde i murene til stor skade for bygningerne.

Som tidligere nævnt var murene i en meget dårlig stand. På flere bygninger måtte murene simpelthen tages ned og bygges op igen. Andre steder lykkedes det ved store ingeniørbedrifter at rejse mure, som hældte op til en halv meter.

På ladegårdsanlægget, Ide Langes Hus, De Linde Huset og forvalterboligen oplevede man ved overtagelsen af Nørre Vosborg formentlig de mure, som var mest beskadiget og måtte gennem den største restaurering. Murstenene er genbrugt i videst muligt omfang og suppleret af mursten, som er opkøbt fra andre vestjyske gårde, så de i farve og struktur minder om stenene på Nørre Vosborg.

Til gengæld var der grimme fugtskader og svampeangreb i murene i Tang Huset, Gyldenstjerne Huset og Vosborglille – så stort set ingen af bygningerne gik ram forbi. Der er brugt mange ressourcer – både penge, tid og ekspertise på at genoprette de gamle mure, så de igen er sunde og klar til at rumme de nye aktiviteter.

I forbindelse med restaureringsarbejdet har det også krævet stor tålmodighed at fjerne maling og andre materialer, som har lukket fugten inde i murene til stor skade for bygningerne. Det har specielt været et stort problem på borgens fire bygninger.

Der er derfor valgt materialer, som lader murene ånde både indvendig og udvendig.

Træværket i alle bygningerne har også haft svære kår i de mange år, hvor bygningerne har stået mere eller mindre tomme, ubrugte og uopvarmede hen. Det har været nødvendigt at fjerne råddent og ødelagt træ i bærende konstruktioner, etageadskillelser, lofter og gulve og supplere med nye materialer i samme kvaliteter som de eksisterende.

Udgangspunktet har med alle dele i restaureringen været at bevare mest muligt og kun supplere eller erstatte, hvor det ikke har kunnet være anderledes. Målet har været, at Nørre Vosborg skulle stå tilbage så autentisk som overhovedet muligt.

Nørre Vosborgs historie

Nørre Vosborgs historie

Nørre Vosborgs 700 år gamle historie er spændende læsning om gunstige og ugunstige tider på den gamle herregård. Store personligheder med god kontakt til både konge, adel og bondesamfundet har haft deres gang på herregården, der er en af de ældste og mest betydningsfulde i Vestjylland.

Som i bølgerne på det nærliggende Vesterhav er det gået op og ned på Nørre Vosborg. Der har været fede tider med veldrevet landbrug, succesfuld studeopdræt, laksefiskeri, gartneri, teglværk, mølleri og krohold ved Skærum og stor selskabelighed. Og så har der været stormflod, voldsom vestenvind, magre jorde, lavvande på kistebunden og salg af borgens besiddelser for at holde skindet på næsen.

Slægt efter slægt har præget Nørre Vosborg. Nogen har givet op og har været nødsaget til at sælge under tvang, mens andre har haft succes og bygget til, opkøbt nabogårde og tillagt mere jord.

På Nørre Vosborg kunne alt ske.

Vosborg nævnes første gang i år 1299 i et udkast til et forlig mellem kong Erik Menved og ærkebiskop Jens Grand. Det fremgår af doku-

mentet, at kongen ejede en borg, "Fosborg" ved Storåens munding. Det må have været det ældste Vosborg, forgængeren for det nuværende Nørre Vosborg, der her nævnes første gang. Fra kongen kom Vosborg i første halvdel af 1300-tallet til slægten Bugge, der var en af rigets mægtigste familier på den tid, og hvis efterkommere kom til at sidde på Vosborg i 300 år.

I 1388 gik borgen i arv til to af Niels Bugges døtre, Ellen og Kirsten. Ellens datter Ingeborg var gift med rigsråd Predbjørn Podebusk, som var kongens betroede mand. Deres sønnesøn, Predbjørn Podebusk den yngre, var ganske ung, da han i 1477 arvede Vosborg.

Det ældste Vosborg lå godt 1 km sydvest for den nuværende placering. Det fortælles, at selve borggården lå på toppen af borgbanken, mens ladegården lå på den anden side af Storåen. Det ældste Vosborg har uden tvivl skiftet udseende og indretning flere gange i de tre århundreder, den har ligget, hvor Storåen dengang havde sit udløb i Nissum Fjord. Borgens alder er endnu ikke nøjagtigt fastslået, men har formentlig rødder tilbage til den tidlige middelalder.

Borgen havde en strategisk god placering, idet det herfra var muligt at kontrollere sejladsen

Stemmingsbillede fra Nørre Vosborg inden restaureringen. Her er det fra trapperummet mellem Gyldenstjerne Huset og den nygotiske tilbygning fra 1862.

på fjorden og op ad Storåen. Fra borgen kunne man opkræve penge af de forbipasserende skibe og indsamle vraggoods fra de skibe, der forliste ved kysterne i området. Man kunne samtidig holde et vågent øje med, om der var fjender i sigte. I terrænet

“ Det er helt fantastisk, at der er private, som vil investere så mange kræfter og penge i et sted som Nørre Vosborg. Det varmer virkelig, at der bliver passet så godt på historiske bygninger, så vores eftertid også får lejlighed til at opleve, hvordan man levede for mange hundrede år siden.

Tak til Realea.

Henning Mikkelsen
Brugsuddeler i Dagli/brugsen, Sønder Nissum

kan man stadig ane konturerne af den vestlige længe i borggården, og opmålinger har vist, at der har stået et firfløjet bygningsanlæg på toppen af borgbanken.

Et gammelt sagn fortæller, at det var en

engelsk bygmester, som opførte borgens høje tårn. Niels Bugge forsøgte at spare nogle penge, da bygmesteren red bort og sendte en dreng af sted med budskabet om, at tårnet hælder. Hvis bygmesteren vendte sig om og kiggede tilbage, skulle drengen slå ham ihjel og tage de penge, som bygmesteren netop havde fået for arbejdet. Bygmesteren var imidlertid sikker i sin sag – tårnet hældte ikke! Til gengæld forudsagde han, at der ville komme en mand fra vest svøbt i en blå kappe og tvinge tårnet til at hælde.

P. Saabys billede fra 1848.

Denne forudsigelse gjorde sig gældende ved en voldsom stormflod i 1532 og igen i 1593.

Predbjørn Podebusk døde i 1541, og hans herregårde blev delt mellem arvingerne, som blandt andet talte hans to yngste døtre Anne og Jytte Podebusk, der hver arvede en halvpart i Vosborg. Anne fik sønnen Gregers Holgersen Ulfstand, som efter moderens tidlige død overtog hendes arv. Jytte blev i sit andet ægteskab gift med Knud Gyldenstjerne, og med ham gjorde endnu en af landets højaristokratiske familier deres entré på Vosborg.

I 1551 blev Vosborgs gård og gods delt mellem de to ejere, Jytte Podebusk og hendes nevø Gregers Holgersen Ulfstand, og Vosborg skiftede derefter navn til Nørre Vosborg og Sønder Vosborg. De to ejere skulle imidlertid stadig eje engene, laksefiskeriet og dyreholdet i fællesskab. En sådan ordning var ikke usædvanlig på den tid.

Jytte Podebusk og Knud Gyldenstjerne fik ejendommens nordlige del, og det var sandsynligvis efter arvedelingen i 1551, at de valgte at flytte deres hovedsæde til en ny placering på kanten af det dyrkede land. Det er her, Nørre Vosborg stadig er beliggende. Det nye borgan-

læg kom til at ligge lidt højere i terrænet og dermed bedre beskyttet mod de stormfloder, der med jævne mellemrum overskyllede enge-
ne i Storåens delta.

Gregers Holgersen Ulfstand blev tilsyneladende boende på den gamle borg ude i engene, indtil en stormflod i vinteren 1593-94 ødelagde alt derude. Han flyttede derefter til en mere sikker placering lidt inde i landet, hvor Sønder Vosborg stadig ligger som en almindelig, mellemstor landbrugsejendom.

Knud Gyldenstjerne købte i 1550 Skærumgård, der lå lidt nordøst for Nørre Vosborg. Kort tid efter kom Knud Gyldenstjerne også i besiddelse af Skærum Kapel, der lå ved en helligkilde på sydsiden af Storåen ikke langt fra Skærumgård. I den katolske tid havde kapellet hørt under Tvis kloster, men kongen havde efter Reformationen skænket kapellet til hospitalet i Ribe. Det var meningen, at kapellet skulle rives ned, og byggematerialerne sælges, så hospitalet kunne få en indtjening. Det blev dog ikke til noget, og Knud Gyldenstjerne købte kapellet billigt.

Selvom det da var over ti år siden, Reformationen havde fundet sted, valfartede pilgrimme stadig til helligkilden ved kapellet. Kongen

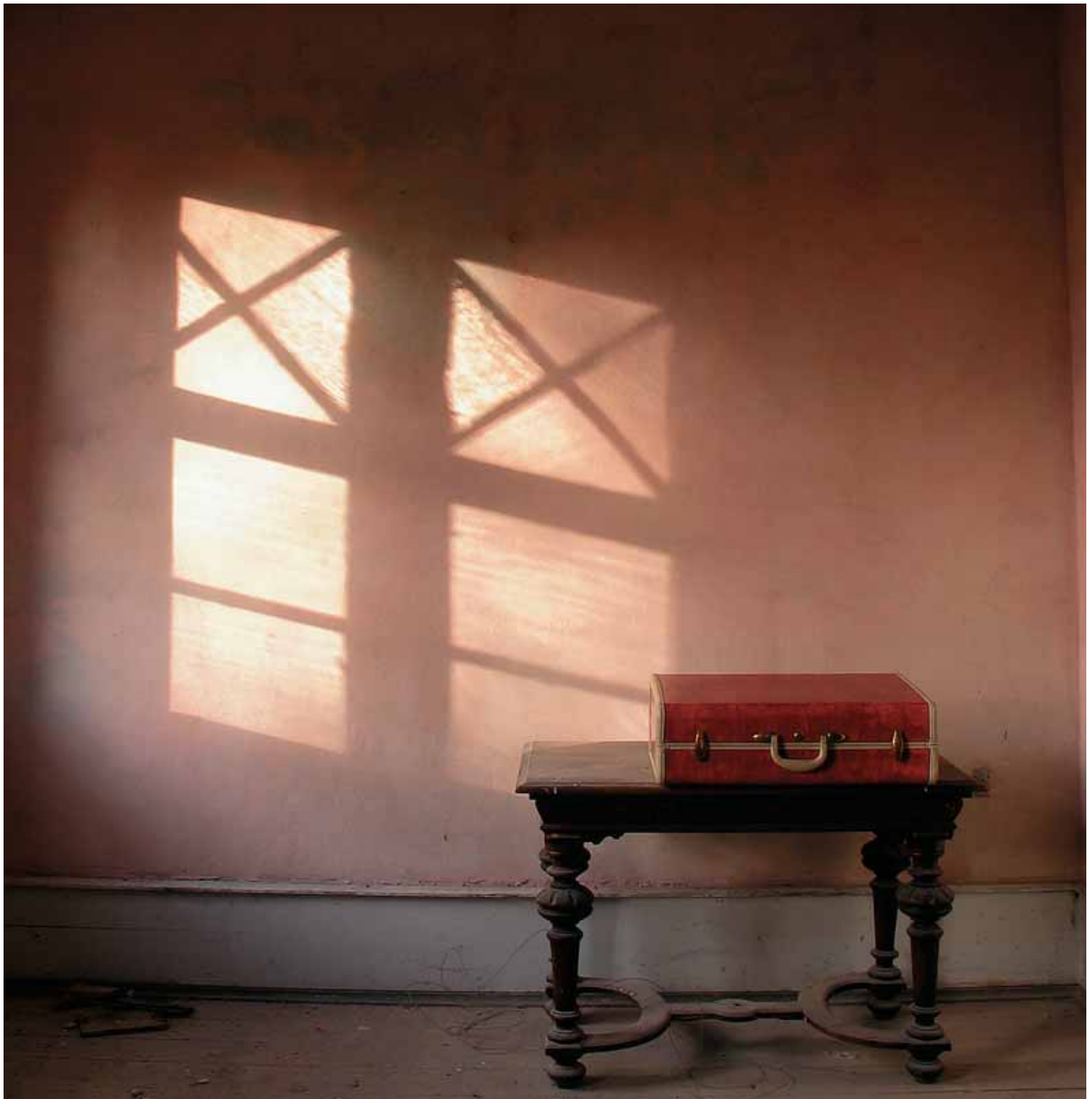
brød sig ikke om denne trafik, og han pålagde derfor Knud Gyldenstjerne at nedrive kapellet. Men Knud Gyldenstjerne, der i den katolske tid havde været biskop i Odense, trak tiden ud, måske fordi der var en vis indtægt forbundet med valfarten til helligkilden. Først da han fik en direkte ordre fra kongen om at nedbryde kapellet, blev arbejdet udført. Bygningsstenene blev genbrugt i det stenhus, Knud Gyldenstjerne var ved at opføre på Nørre Vosborg.

I 1560'erne arvede sønnen Predbjørn Podebusk Nørre Vosborg. Han var kendt som en flittig og pålidelig mand, der arbejdede i rigets tjeneste og som tilmed var gudfrygtig.

Efter faderens død i 1626 arvede Knud Gyldenstjerne den yngre Nørre Vosborg. Han måtte dog snart, tynget af gæld, sælge Nørre Vosborg og Skærumgård til sin svoger Jens Juel, der var statholder i Norge. Således gik det til, at Bugge-slægtens efterkommere efter 300 år måtte afgive Nørre Vosborg.

Efter Jens Juels død i 1634 slog hans enke, Ide Lange, sig ned på Nørre Vosborg, hvor hun byggede en ny ladegård og lod borggårdens nordlige længe opføre i bindingsværk. Hun døde i 1649 efter et fald fra en trappe.

Stemmingsbillede fra Nørre Vosborg inden restaureringen.

Da Ide Lange ingen sønner havde, blev det svigersønnen, den norske kansler og geheimeråd Ove Bielke, som var gift med Maren Lange, der overtog Nørre Vosborg. Ove Bielke og Maren Langes ægteskab var barnløst. Derfor var det datteren Maren fra Bielkes andet ægteskab, der sammen med sin norske mand, kancelliråd og amtmand Joachim Frederik Vind, arvede Nørre Vosborg i 1674.

Da Joachim Frederik Vind døde i 1688, besluttede arvingerne at sælge Nørre Vosborg. Gennem Knud Gyldenstjerne den ældres tilkøb af Skærumgård var ejendommen blevet væsentligt udvidet. Køberen var Chr. V's betroede krigsherre, generalmajor Hermann Frantz von Schwanewede, der også købte Sønder Vosborg.

Med von Schwanewedes ankomst til Nørre Vosborg var de gamle adelsslægters tid på Nørre Vosborg definitivt forbi.

Von Schwanewedes arvinger beholdt Sønder Vosborg og satte Nørre Vosborg på auktion i 1707. Det blev Niels Leth, der herefter overtog

herregården. Han var gift med Maren de Linde, datter af den hovedrige Christen de Linde. Niels Leth døde allerede i 1711.

Maren de Linde sad som enke på Nørre Vosborg i 34 år. Først i 1745 solgte hun gården til sin søn Henrik Johan de Leth. Han sad i meget beskedne kår på Nørre Vosborg, selv om han som en dygtig landmand gjorde sit bedste. Han opdyrkede heden, anlagde et teglværk og forbedrede på mange måder ejendommen. Men heldet var ikke rigtig med ham. Han var frygtet for sit hidsige gemyt og berygtet for at behandle sine fæstebønder dårligt.

Henrik de Leths enke, Sophie Kirstine de Linde, solgte i 1757 gård og gods til sin søn Christen de Linde og blev, som sin svigermor, boende på gården til sin død 30 år efter. Nørre Vosborg var allerede forgældet, da sønnen og svigerdatteren, Mette Borreby, købte den, og i deres tid voksede gælden yderligere.

I 1779 blev gården solgt på auktion til en fjern slægtning, Christen Linde de Friedenreich, der trods sine mange besiddelser var en meget jævn mand, der levede i fred og forståelse med sine bønder. Han ejede næsten alt jordegods fra Holstebro til Vesterhavet i en mils bredde.

“ Når jeg tænker på Nørre Vosborg, tænker jeg overordnet på stedets mange og vidt forskellige udtryk og på vestjysk kulturhistorie fra middelalderen til i dag. Det hele er der. Mere specifikt kan jeg ikke undgå at tænke på etatsråd Tang som eksempel på et engageret og udadvendt menneske, der ydede en stor indsats for udviklingen af den region, han stammede fra. På Nørre Vosborg har vi virkelig det store i det små og vice versa!

Esben Graugaard
Cand. mag., Museumsinspektør

Stemmingsbillede fra Nørre Vosborg inden restaureringen. Her er det hoveddøren til Tang Huset.

Blandt hans ejendomme var Nørre og Sønder Vosborg. De Friedenreichs hovederhverv var studeopdræt, og på sine mange gårde kunne han på én gang have op til 700 stude på stald til opfedning, heraf 100 på Nørre Vosborg.

Han var ugift og uden arvinger, og efter hans død i 1786 kom alle hans ejendomme på auktion. Det blev de to brødre Peder og Søren Tang, som fik hammerslag på både Sønder og Nørre Vosborg. Sønder Vosborg blev hurtigt solgt fra, og i 1793 blev Peder Tang, som var købmand i Ringkøbing, enejer af Nørre Vosborg.

I de følgende par hundrede år var det slægten Tang og deres efterkommere, som ejede Nørre Vosborg og satte deres stærke præg på herregården og dens omgivelser.

Den dygtige købmand, Peder Tang, kom fra en slægt af fæstebønder under Nørre Vosborg. Det var derfor en ganske særlig glæde for ham at kunne købe herregården. Han gjorde en stor indsats for at bevare herregården, og i 1788-90 lod han den nuværende ladegård opføre. Det karakteristiske porttårn er også hans værk.

I 1798 skænkede han Nørre Vosborg til sin eneste søn, Niels Kjær Tang, der var cand. jur.,

men som havde besluttet sig for at bo på Nørre Vosborg. Niels Kjær Tang var i 1797 blevet gift med Marie Catrine Meinert, med hvem han fik tre sønner og to døtre. Han døde dog allerede i 1814. Nogle år senere giftede hans enke sig med biskop i Ribe, Conrad Daniel Kofoed, som i 1824 videresolgte Nørre Vosborg til sine tre stedsønner, Niels Kjær Tangs børn – Andreas, Peder og Christian Noe Tang.

Den yngste søn, Andreas Ewald Meinert Tang, købte i 1826 sine brødre ud af Nørre Vosborg. Han var kun 23 år og udviklede sig til at blive en af Nørre Vosborgs mest bemærkelsesværdige ejere. Han var en driftig og fremsynet landmand og forretningsmand, der blev udnævnt til etatsråd og som drev Nørre Vosborg dygtigt frem til sin død i 1868.

Han tilbagekøbte den tidligere frasolgte jord, og herregården blev atter komplet som i farfaderegens dage. Under hans ejerskab genvandt Nørre Vosborg tidligere tiders magtfulde position i Vestjylland. Udover studeopdræt, landbrug og teglværk drev han blandt andet også vandmølle, brændevinsbrænderi og kro ved Skærum Mølle. Nørre Vosborg blev under Andreas Ewald Meinert Tangs ledelse og store engagement en dynamo, der gav hele egnen et løft.

Stemmingsbillede fra Nørre Vosborg inden restaureringen. Her er det fra det lille børneværelse i Tang Huset.

Da etatsråd Andreas Meinert Tang døde i 1868, var det hans enke Marie Elise, kaldet Molly, der drev Nørre Vosborg videre. Da parret ingen sønner havde, gik borgen videre til den ældste af de seks døtre, Christine Tang, som sammen med sin mand, Henrik Stampe Valeur, overtog Nørre Vosborg og Skærum Mølle i 1878. De giftede sig imidlertid sent, og Henrik Stampe Valeur levede ikke længe.

Snart sad enken Christine Tang Valeur sammen med sin søster og mor tilbage på herregården, som de drev ved hjælp af forpagtere.

Efter en meget udadvendt periode i Nørre Vosborgs historie under Andreas Ewald Meinert Tang, der havde et stort engagement i lokalsamfundet, den vestjyske infrastruktur og moderne landbrugsdrift, blev det en mere stille tid i datterens varetægt. Christine var meget interesseret i slægtens historie og nød at sidde på herregården og arbejde med familiens stamtræ. Som i faderens tid var der dog stadig mange ferierende gæster på Nørre Vosborg, som fortsat var socialt og kulturelt samlingspunkt i lokalsamfundet.

Da der ikke var børn i Christines ægteskab med Valeur, blev efterfølgerne på Nørre Vosborg hendes to søsterbørn, Anna og Andreas Tang Barfod, som overtog herregården i 1923. Anna Tang Barfod overdrog dog hurtigt herregården til sin bror, mens hun selv beholdt villen "Vosborglille". Andreas Tang Barfod drev nu godset i godt 20 år, indtil han i 1946 solgte gården til to ejendomshandlere, der havde planer om at udstykke jorden og rive herregårdens bygninger ned.

Atter engang var Nørre Vosborg tæt på sin endelige slagtning og ved at blive solgt i små bidder, da en efterkommer til Niels Kjær Tang, advokat Janus Krarup, i 1946 overtog forpligtelserne og gik i gang med en gennemgribende restaurering af den gamle vestjyske herregård. Han var, som Andreas Meinert Tang, en driftig forretningsmand og gjorde sit allerbedste for at få herregården på fode igen. Det er hans fortjeneste, at området indenfor voldgraven er fredet.

Hans enke fortsatte bestræbelserne efter Janus Krarups død i 1966, men måtte opgive i 1969, hvor hun tilbød datteren Kirsten Krarup at overtage Nørre Vosborg. På det tidspunkt var der ansat en ældre driftsleder, en husholderske

“ Vi havde nogle pragtfulde år på Nørre Vosborg. Vi har nydt den særlige stemning – de smukke bygninger, svanerne, haven, roen, freden og naturen. Vi holdt også meget af vestjyderne, der er dejlige, diskrete og høflige mennesker – selv om det tog fire år, før de hilste på os... Det glæder mig meget, at der nu bliver passet godt på herregården – det har den fortjent.

Henrik Haubroe
Tidligere ejer af Nørre Vosborg

*Stemmingsbillede fra
Nørre Vosborg inden restaureringen.
Her er det Tangs soveværelse.*

og fire faste medarbejdere på Nørre Vosborg, der stadig blev drevet som stort landbrug. Til hjælp i kostalden og til høsten var der ansat løs hjælp.

Selv om der var tale om en bekostelig gave og et stort ansvar, accepterede Kirsten Krarup at overtage herregården. Hendes mand, Henrik Haubroe, betalte arveafgiften og overtog formelt ejerskabet af herregården. Parret var godt klar over, at det ville blive en stor opgave at drive Nørre Vosborg videre og var realistiske nok til ikke at have ambitioner om at tjene penge på driften. De vidste godt, at det var noget af en økonomisk udfordring at restaurere og genskabe liv i de gamle, nedslidte bygninger.

Mest af alt handlede det om at begrænse udgifterne, og deres første udfordring var at holde landbruget og dermed indtægterne i gang. Henrik Haubroe ansatte en jysk landmand med kone og to sønner som bestyrer, og så gik arbejdet i gang med at få landbruget ind i en økonomisk god gænge.

Når Henrik Haubroe og hans familie besøgte Nørre Vosborg, boede de på Vosborglille, der var den mest beboelige bygning. Der blev ind-

rettet café i Ide Langes Hus, hvor der blev serveret kaffe og kage. De mange besøgende fik lov at opleve det levende "museum" i de gamle gemakker og fik fortalt historier om livet på Nørre Vosborg i de gode gamle dage.

Henrik Haubroe fortsatte sin svigerfars arbejde og brugte mange ressourcer på at sætte herregårdens bygninger i stand. Henrik Haubroe, der var en engageret ildsjæl, gjorde et stort arbejde og modtog i 1981 en europæisk pris – Europa Nostra medaljen – for bevaringsindsatsen på Nørre Vosborg.

Det var imidlertid en økonomisk uoverkommelig opgave at gennemføre den omfattende restaurering, som var påkrævet på Nørre Vosborg. Og Nørre Vosborg blev atter sat til salg.

Mange interesserede købere viste sig på banen, men ingen havde den fornødne kapital til at løfte opgaven. Først da Realea overtog Nørre Vosborg den 1. maj 2004 blev herregårdens fremtid sikret.

Konger, adel, kunstnere og bønder har præget aktiviteterne på Nørre Vosborg gennem tiderne, men den største inspirationskilde for det nye liv, som Nørre Vosborg står overfor, er for-

*Stemmingsbillede fra
Nørre Vosborg inden restaureringen.
Her er det køkkenet fra Tang Huset.*

mentlig den humorfyldte og entreprenante Andreas Ewald Meinert Tang, der drev den vestjyske herregård fra 1826 og frem til sin død i 1868.

Det var ham, som opførte sydfløjen i 1838-39 og som satte et tårn på taget, etablerede et brusebad ved sit soveværelse og opførte toiletbygningen med de mærkelige trappekonstruktioner og praktiske tømmeanordning. Han byggede karnapbygningen i forlængelse af Tang Huset og opførte Vosborglille til sin storebror Peder Tang og igangsatte desuden mange nye landbrugstiltag på Nørre Vosborg.

Der var næsten ingen grænser for hans energi, fantasi, handlekraft og forretningstalent.

Etatsråd Andreas Ewald Meinert Tang

Andreas var ikke specielt bogligt orienteret og klarede sig ikke så godt i skolen. Efter en dårlig skoletid tog han til Holstein i Tyskland og blev uddannet landmand. En uddannelse, som han senere fik rigtig god brug for på Nørre Vosborg.

Andreas Ewald Meinert Tang var en modig, idérig, engageret, handlekraftig mand og et

søgende menneske, der troede på oplysning og nytænkning. I alle de 42 år, han ejede Nørre Vosborg og arbejdede hårdt for at skabe en god og driftig virksomhed her, havde han også ressourcer til at kæmpe i regionalpolitik for udviklingen i Vestjylland og deltog blandt mange politiske aktiviteter i Stænderforsamlingen i Viborg Stift.

Blandt hans mærkesager var en styrkelse af infrastrukturen i Vestjylland og nyudvikling indenfor landbruget. Men hans hjerte bankede også for oplysning, og han stiftede i 1830 Staby Højere Bondeskole, som var en slags lokal højskole.

Det var ham magtpåliggende at igangsætte forskellige landbrugsinitiativer på Nørre Vosborg. Han eksperimenterede med nye afgrøder, planteskole, dyrkede moserne og drænedengene. Han arbejdede på mange felter på samme tid for at skabe indtægter ad forskellige veje til Nørre Vosborg – noget som ikke var så almindeligt i midten af 1800-tallet. Således havde han gang i blandt andet laksefiskeri, mølledrift, teglværk og krodrift. Han forstod også at se en god forretning. Eksempelvis fik han licens til brændevinsbrænderi og fik udover glæde af brændevinen også brug for

Stemmingsbillede fra Nørre Vosborg inden restaureringen.

Her er det spisestuen i Tang Huset.

affaldsproduktet spøl ved produktionen. Spøl var nemlig rigtig godt til at fede stude op med.

Studedrift var kerneindtægten på Nørre Vosborg, og etatsråd Meinert Tang havde altid en produktion i gang på mellem 150 og 200 stude, som for en stor dels vedkommende blev eksporteret til Tyskland. Han var imidlertid utilfreds med, at tyske bønder opkøbte studene og fedede dem op igen efter den lange tur fra Danmark og herefter solgte dem dyrt til England. Han fik derfor etableret en fast rute med et dampskib i 1849 fra vestjyske byer direkte til London, så han kunne tjene alle pengene selv. Det viste sig imidlertid ikke at være en så god forretning, men initiativet fejlede ingenting.

Etatsråd Tang havde en stor interesse for egnens befolkning, som han formentlig havde arvet fra sin farfar, Peder Tang, der selv havde været søn af en fæstebonde på Nørre Vosborg. Andreas Tang havde et godt forhold til bønderne. Han optrådte aldrig som bøndernes ligemand, men opnåede deres respekt ved ikke at optræde fornemt over for dem.

Han og hans kone Molly kæmpede hårdt for, at herregården skulle være et kulturcentrum og samle egnens folk til taler, foredrag og debatter.

Her var bønder, ansatte og lokalsamfundet velkommen. Efter hans udenlandsbesøg inviterede han egnens bønder og fortalte om sine oplevelser. På den måde hørte de, hvad etatsråden beskæftigede sig med og fik viden om, hvad der skete uden for egnen og landets grænser.

Etatsråd Tang interesserede sig også meget for arkitektur og kom altid tilbage fra sine rejser med nye ideer og tilføjelser til have og bygninger. De mange forandringer og forbedringer, som han tilførte Nørre Vosborg, vidner om hans kreativitet og gode humør. Ofte kastede han sig selv over tegnebrættet, før ideerne blev givet videre til arkitekter.

Som Nørre Vosborg var Andreas Tang meget sammensat. Han var på samme tid meget detaljeorienteret og storfavnende. Han havde ansat en privatsekretær, og han skrev alt ned. Der er regnskab og oplysninger om hver eneste stud, der har sat sin klov på Nørre Vosborg. Der findes store arkiver med hans breve, regnskaber, tegninger og opgørelser på landsarkivet i Viborg.

Der var en ganske særlig stolthed i lokalsamfundet over Nørre Vosborg, og Tang gjorde sit bedste for at fortælle vidt og bredt om borgen

*Stemmingsbillede fra Nørre Vosborg
inden restaureringen.*

og aktiviteterne. Hvis Tang havde levet i dag, kunne man faktisk sige, at han udover at være en dygtig forretningsmand og landmand også var en god PR-agent for Nørre Vosborg.

Og sådan kunne man blive ved med at fortælle historier om den driftige Andreas Ewald Meinert Tang, der førte Nørre Vosborg

ind i en ny epoke med opkøbet af den jord, som tidligere ejere i svære perioder havde solgt fra. Han gjorde Nørre Vosborg komplet igen og fik skabt stolthed over den gamle borg med nye aktiviteter og en energi, som samlede lokalsamfundet.

Liv og leben på Nørre Vosborg

Det var imidlertid ikke kun i forretninger og i landbruget, etatsråd Andreas Meinert Tang oplevede stort engagement og aktivitet. Også indenfor på borgen var der liv og glade dage.

Nørre Vosborg var ikke alene samlingspunkt for hele lokalsamfundet. Der skulle noget af en husholdning til for at favne hans store familie,

ansatte og tilknyttede personer, som havde deres liv og gang på Nørre Vosborg. Andreas Tang og Molly fik otte døtre, hvoraf den ene døde. Men syv piger, musiklærer, en lærer, privatsekretær, Mollys søster, Andreas Tangs mor samt diverse tjenestefolk fyldte godt op i borgens gemakker.

Andreas Tang var udover sine mange aktiviteter i erhvervslivet og i politik også en meget selskabeligt anlagt mand. Han elskede at mødes med det bedre borgerskab og kulturpersoner på Nørre Vosborg. Han inviterede gerne en bonde eller to med i selskabet og holdt ved disse lejligheder af at fortælle historier – og gerne fra hans bedstefar Peder Tangs tid som fæstebonde tilknyttet Nørre Vosborg.

I Tangs tid var det også almindeligt at have overnattende gæster i længere perioder. Det kunne være familie, kunstnere eller bekendte. H. C. Andersen, Steen Steensen Blicher og kongelige har således været blandt de mange, som tilbragte dage og uger på Nørre Vosborg.

Der var masser af liv overalt på Nørre Vosborg i etatsrådets tid. Det ændrede sig en del, da hans enke Molly, efter Andreas Tangs død, overdrog borgen til deres ældste datter Christi-

“ Det har altid været et slidsomt liv på Nørre Vosborg. Der skulle arbejdes hårdt for at få tingene til at lykkes, men jeg elsker det sted. Og det har altid været en stor glæde at opleve lokalbefolkningens støtte og interesse for Nørre Vosborg. Der er kommet mange fra de omkringliggende byer på besøg på Nørre Vosborg, og nu er det mit store håb, at de nye, fine rammer fortsat vil kunne rumme og tiltrække lokalsamfundet.

Karen Marie Gerner
Vestjysk Gastronomi,
Forhv. forpagter af café på Nørre Vosborg

*Stemmingsbillede fra
Nørre Vosborg inden restaureringen.
Her er det Karnapstuen i den
nygotiske tilbygning fra 1862.*

ne og hendes mand Henrik Stampe Valeur i 1878. Han døde nogle få år efter, og Christine boede med sin søster og mor på Nørre Vosborg indtil 1923. I den periode var der ikke så megen aktivitet på Nørre Vosborg. Det var en af de stille perioder, hvor borgen langsomt forfaldt uden mange nyskabelser. Andreas Meinert Tang var ikke en rig mand, da han døde, og der var ikke mange midler tilbage til videreførelsen af Nørre Vosborg. Formentlig har det været nødvendigt igen at sælge ud af den jord, som etatsråden opkøbte frem til 1834.

Sådan er det gået op og ned på Nørre Vosborg. Også når det gjaldt liv og leben. Nu åbner sig imidlertid en ny epoke for den gamle borg.

Nørre Vosborg genopstår som kraftcenter

Nørre Vosborg har altid spillet en central rolle for området omkring den vestjyske herregård.

Det omsiggribende forfald har imidlertid længe krævet en strategi for bevarelse og udvikling af herregården.

Flere af de tidligere ejere måtte opgive kampen for at restaurere den fredede herregård. De

landbrugsmæssige indtægter fra Nørre Vosborgs jorde kunne ikke dække udgifterne til vedligeholdelsen, og derfor skulle fremtidens indtægter sikres på anden vis.

Den 1. maj 2004 overtog Realea herregårdsanlægget Nørre Vosborg. Det skete som kulminationen på flere års intenst samarbejde med bl.a. Realdania, Ringkøbing Amt og Ulfborg-Vemb Kommune om at skabe fundamentet for et kulturelt flagskib, der skal styrke og profilere den vestlige egn af Danmark.

Visionen for genopretningen af herregården var at udvikle det historisk værdifulde kulturmiljø til en kulturel og erhvervsmæssig dynamo for Midt- og Vestjylland og at skabe et regionalt fyrtårn for kulturlivet og erhvervslivet. Realea har siden stået i spidsen for en gennemgribende restaurering og nyindretning af det komplekse anlæg.

Realea ønsker at bringe historien ind i nutiden og fremtiden på en bæredygtig måde, og Realea så det derfor som en fornem opgave af stor betydning for den danske kulturarv at omdanne den gamle, slidte landbrugsejendom til et velfungerende kultur- og conferencecenter med hotel og restaurationsdrift.

*Stemmingsbillede fra Nørre Vosborg
inden restaureringen. Her er det kig fra
trapperummet gennem riddersalen mod
en af de bagvedliggende gemakker.*

Da stort set alle bygningerne på Nørre Vosborg er fredet, har Kulturarvsstyrelsen været sparringspartner i restaureringsarbejdet. Ringkøbing Museum har fulgt restaureringsarbejdet og har hver gang, der skulle graves, været med for at se, om der dukkede værdifulde arkæologiske fund op af jorden. Og der er faktisk dukket enkelte ting frem undervejs, som museet nu undersøger nærmere.

Men bygningerne alene gør det ikke – og heller ikke en gennemgribende restaurering. Der skal mere til for at genskabe et flagskib for erhverv og kultur i Vestjylland.

Lokale kræfter har derfor stiftet Fonden Nr. Vosborg til at drive det nye kultur- og oplevelsescenter.

Via en samarbejds- og lejekontrakt råder driftsfonden over alle bygningerne på borganlægget samt nærmeste omkringliggende jorder.

Det tilhørende herregårdslandskab i form af landbrugsarealerne, mindre skovstykker m.v. drives fremover ved bortforpagtning.

“ Mit første møde med Nørre Vosborg var i efteråret 1996. Godsejeren Henrik Haubroe havde inviteret. Vi var rundt og se på herlighederne. Undervejs spurgte Haubroe med sin høje klare stemme “Amtsborgmester, vil du hjælpe med at få Nørre Vosborg sikret for eftertiden og for offentligheden?” Det gav jeg tilsavn om.

Jeg er stolt over, at Ringkøbing amtsråd og Ulfborg-Vemb kommunalbestyrelse har bidraget til, at Nørre Vosborg er sikret for eftertiden og offentligheden. Efter en enestående flot restaurering vil Nørre Vosborg igen blive stedet, hvor erhverv, kultur og natur mødes i et samspil og derved bliver et stærkt og enestående udtryk for vores kulturelle identitet.

Knud Munk Nielsen,
Fhv. amtsborgmester i Ringkøbing amt,
medlem af Fonden Nr. Vosborgs bestyrelse

Ringkøbing amt og Ulfborg-Vemb kommune besluttede i 2004 at indskyde hhv. 12 mio. kr. og to mio. kr. i den nyetablerede erhvervsdrivende fond – Fonden Nr. Vosborg. Samtidig blev det sikret, at driftsfonden i en årrække fremover modtager driftstilskud til kulturelle aktiviteter.

Der er allerede planlagt et varieret udbud af arrangementer indenfor mange forskellige stilarter, og det er meningen, at der hver uge året rundt skal være mindst én større begivenhed. Blandt de planlagte aktiviteter kan nævnes festivaler, konferencer, teaterforestillinger, musikarrangementer, foredrag, fuldmåneaftener og udstillinger. Hertil kommer naturoplevelser af forskellig art.

Fra flere sider i det midt- og vestjyske er der positiv interesse for at bevare og udvikle Nørre Vosborg og give herregården en nutidig anvendelse. Erhvervslivet har på forhånd givet tilsagn om at bruge herregårdens faciliteter for knap fire mio. kr., når det nye Nørre Vosborg slår dørene op i 2008.

Realea står også fremadrettet for den udvendige vedligeholdelse, mens driftsfonden har påtaget sig den indvendige vedligeholdelse. Land-

Fra den lille tagrytter, der i dag igen er rejst på Tang Huset, er der udsigt ud over Nørre Vosborgs jord. Her er det med kig til det lille porttårn og ankomstvejen til herregården.

*Flv. amtsborgmester Knud
Munk Nielsen indvier nyan-
lagte trampestier.
Nørre Vosborg dec. 2006.*

og skovbrug drives fortsat ved bortforpagtning og udgør stadig en vis del af ejendommens økonomiske bæredygtighed.

Realea har fået udarbejdet en naturplan for området, som følges efterhånden som træer og bevoksninger skal udskiftes og genplantes. Herregårdslandskabet vil derfor også i fremtiden stå smukt og varieret og markerer sig i forhold til det omkringliggende landskab. Det har særligt været ønsket fra Realea at skaffe offent-

ligheden mulighed for at gå rundt i det enestående landskab. Der er derfor i december 2006 åbnet trampestier, der er anlagt i samarbejde med det daværende Ringkøbing Amt.

Bygningerne på Nørre Vosborg står i dag nyrestaurerede og klar til at tage imod gæster og påtage sig rollen som et lysende fyrtårn i Vestjylland. Ganske som Nørre Vosborg har været så mange gange før i historien.

Inspiration og litteratur

Mange mennesker med tilknytning til Nørre Vosborg, historien, området og hele restaureringsarbejdet har generøst delt ud af deres viden om Nørre Vosborg. De har velvilligt og tålmodigt hjulpet med inspiration, information, rådgivning, anekdoter og erfaringer...

Tusinde tak
Jette Friis O'Bróin

Interviews

For at kunne skrive denne bog om Nørre Vosborg har jeg udover Realea interviewet følgende:

Helle Henningsen
Middelalderarkæolog, tidligere museumsleder

Thomas Carstens
Arkitekt M.A.A, Arkitema KS

Henrik Haubroe
Tidligere ejer af Nørre Vosborg

Peter Carstens
Arkitekt M.A.A,
Erik Einar Holms Tegnestue ApS

Helle Skaarup
Direktør for Fonden Nr. Vosborg

Karen Marie Gerner
Vestjysk Gastronomi
Forhv. forpagter af café på Nørre Vosborg

Signe Bosgaard
Ph.d.-stipendiat, cand. mag (etnologi)
Aarhus Universitet

Esben Graugaard
Cand. mag., Museumsinspektør

Kristian Dalsgaard
Lektor, cand. scient,
Aarhus Universitet

Anders Bøgh
Lektor, dr. phil,
Aarhus Universitet

Litteratur

Følgende bøger har inspireret og været en faglig støtte i researcharbejdet med bogen:

Skærum og Nørre Vosborg
Jens E. Olesen
Gullanders Bogtrykkeri a-s,
Skjern 1984

Herregårde og slotte
Aage Roussell
Hassings Forlag,
København 1966

*Mit eventyr som
deltidsherremand på Nørre Vosborg*
Henrik Haubroe
Dyrehavens Forlag 2007

Nørre Vosborg
Jon Høgh,
tegninger Peder Svendsen
Bollerup Boghandelsforlag
Ringkøbing 2004

*Mellem Høv og Hede –
Landskab og bebyggelse
i Ulfborg herred indtil 1700*
Kristian Dalsgaard,
Palle Eriksen, Jens Villiam Jensen,
Jørgen Rydén Rømer
Aarhus Universitetsforlag 2000

En Historie fra Klitterne
H.C. Andersen
Lemvig gymnasium & Lemvig Trykkeri 2005

Internet

Det er muligt at læse mere om Nørre Vosborg på bl.a.

www.nrvosborg.dk
www.realea.dk

Tidslinje

Hvornår	Hvem	Hvad
1299	Bugge Nielsen/ Niels Bugge	Det oprindelige Vosborg
1388	Ingeborg og Predbjørn Podebusk	Ingeborg er datter af Ellen, Niels Bugges datter
1477	Predbjørn Podebusk den yngre	Sønnesøn til Ingeborg og Predbjørn Podebusk
1532		Borgen ødelægges af stormflod. Senere flyttes gården til den nuværende placering
1548	Knud Gyldenstjerne	1551: Gården deles. Den kaldes nu Nørre Vosborg 1552: Østfløjen opføres. (Gyldenstjerne Huset)
1560'erne	Predbjørn Podebusk	
1626	Jens Juel	
1634	Ide Lange (Juel)	Opfører i 1642 Nordfløjen (Ide Lange Huset) 1647: Avlsgården brænder, Ladegården genopføres
1649	Ove Bielke	
1671	Joachim Fr. Vind	
1688	Hermannd Frans v. Schwanewede	
1707	Niels Leth	
1745	Henrik Johan de Leth	
1757	Christian de Linde	Opfører i 1770 Vestfløjen på ældre fundament (de Linde Huset)
1779	Chr. Linde Friedenreich	
1786	Peder og Søren Tang	1788-90: Genopførelse af avlsgårdsanlæg 1790: Porttårnet opføres 1793: Peder Tang bliver enejer
1798	N.K. Tang	
1816	Conrad Daniel Kofoed	Biskop i Ribe, der gifter sig med Tangs enke
1824	Andreas, Peder og Christian Noe Tang	
1826	Andreas Evald Meinert Tang	1839: Sydfløjen ombygget i grundmur (Tang Huset) 1853: Opfører Vosborglille 1857: Østfløjens gavle opsat (Kamtakker på Gyldenstjerne Huset) 1862: Den nygotiske tilbygning 1868: Udsigtstårn tilføjet (Den lille tagrytter)
1878	H. Stampe Valeur	
1923	Anne og P. Tang Barfod	
1946	J. Krarup	Avlsbygningerne mod syd nedbrænder 1951: Avlsgårdsanlægget genopføres
1966	Magrethe Krarup	
1967	Kirsten Krarup og Henrik Haubroe	1981: Modtog Europa Nostra medaljen for særlig bevaringsindsats
2004	Realea	2004-8: Gennemgribende restaurering og nyindretning af Herregården